

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Θέμα

«οι σχέσεις των καθηγητών και των μαθητών
στην εφηβική ηλικία»

Τέρπου Αλεξάνδρα
Χρηστοπάνου Ελένη

Ιανουάριος 2000

ΠΤΥ
ΤΕΡ

**ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ**

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Αρ. Κτητ:	4552
Αρ. Εισαγ:	2002
Κωδ. Εγγραφής:	2002
Τμήμα, Αρμότ:	ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

**ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

Θέμα

**«οι σχέσεις των καθηγητών και των μαθητών
στην εφηβική ηλικία»**

**Τέρπου Αλεξάνδρα
Χρηστοπάνου Ελένη**

Ιανουάριος 2000

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Αρ. Κτημ: _____
Αρ. Εισαγ: 7655
Κωδ. Ευγραφης: 5058
Ταξινομ. Αριθμ: ΠΤΥ 76P

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το θέμα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία είναι οι σχέσεις καθηγητών και μαθητών στην εφηβική ηλικία. Η σχέση καθηγητή-μαθητή είναι σημαντικότερη αφού αποτελεί τη βάση της παιδείας, η οποία είναι ο βασικότερος παράγοντας για την ανάπτυξη μιας υγιούς κοινωνίας.

Κεντρικός άξονας της εργασίας αυτής είναι να επιχειρήσει να δώσει μια εικόνα των σχέσεων που καλλιεργούνται στο σχολείο ανάμεσα σε καθηγητές και μαθητές, καθώς και να αναλύσει τους παράγοντες που επηρεάζουν την παιδαγωγική αυτή σχέση.

Προκειμένου να αναπτυχθεί το θέμα όσο το δυνατό πληρέστερα, η εργασία χωρίστηκε σε δύο μέρη.

Στο πρώτο μέρος, το οποίο είναι θεωρητικό, έγινε μια προσπάθεια να αναπτυχθούν ο χαρακτήρας και ο σκοπός της παιδαγωγικής σχέσης, καθώς και οι σημαντικότεροι παράγοντες που επιδρούν σ' αυτή.

Στο δεύτερο μέρος, το οποίο μπορεί να χαρακτηριστεί ως πειραματικό, αναπτύσσεται η στατιστική μελέτη μιας έρευνας σε ένα δείγμα μαθητών του λυκείου, με στόχο τη σύνδεση της θεωρητικής μελέτης με την πραγματικότητα.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία των μαθητών της Α' τάξης του 1^{ου} Λυκείου Αιγίου, της Β' τάξης του Τ.Ε.Λ. Αιγίου και της Γ' τάξης του 3^{ου} Λυκείου Ν. Σμύρνης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ	1
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΕΣΗ – ΓΕΝΙΚΑ.....	3
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ	4
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ	5
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ	6
ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ.....	7
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΕΣΗ.....	9
Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ – ΡΟΛΟΣ.....	10
ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	11
ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ.....	11
α) Αμοιβές – Ποινές	12
β) Προσωπικότητα	13
γ) Σχέσεις και απόδοση	14
δ) Ειλικρίνεια	15
ε) Ηλικία	16
Ο ΜΑΘΗΤΗΣ	20
ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΕΦΗΒΟΥ – ΜΑΘΗΤΗ.....	20
ΜΑΘΗΤΗΣ – ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ	21
ΑΠΟΔΟΣΗ ΜΑΘΗΤΩΝ	22
ΑΠΟΔΟΧΗ.....	23
ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ.....	24
ΗΛΙΚΙΑ.....	25
ΜΑΘΗΤΗΣ: ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	26
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ.....	38
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	40
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	73

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί στον πρόλογο, το θέμα της εργασίας είναι η παιδαγωγική σχέση καθηγητή-μαθητή, η οποία αναπτύσσεται βέβαια στο χώρο του σχολείου.

Στην ενότητα αυτή επιχειρούμε να εξετάσουμε συγκεκριμένες παραδοχές και απόψεις που κυριαρχούν τόσο στη διεθνή όσο και στην ελληνική βιβλιογραφία σχετικά με τους εκπαιδευτικούς και τις μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης με τους μαθητές στα πλαίσια διδασκαλίας-μάθησης.

Ο παιδαγωγός-καθηγητής σύμφωνα με τον Salzmann πρέπει να έχει την ικανότητα και την επιτηδειότητα να παιδαγωγεί τα παιδιά, να αποκτά την αγάπη και την εμπιστοσύνη αυτών, να αφυπνίζει τις υπάρχουσες σ' αυτά δυνάμεις, να διευθύνει τις κλίσεις τους και με τη διδασκαλία και το παράδειγμά του να κάνει τους νέους τέτοιους που μπορούν να οφείλουν να είναι ανάλογα με την ιδιοφυΐα και τον προορισμό τους.¹

Ο μαθητής παιδεύεται στο σχολείο, δηλαδή όχι μόνο αποκτά γνώσεις, αλλά και διαπλάθει την προσωπικότητά του. Η καλλιέργεια του χαρακτήρα θεωρείται από παλιά ουσιαστική για την αγωγή των παιδιών, που συχνά έχουν μια μυστηριωδώς ώριμη επίγνωση του κόσμου που τα περιβάλλει.

Στην κοινωνία σε πολλές περιπτώσεις υπάρχουν σχέσεις μαθητευομένων και διδασκόντων, όπως για παράδειγμα η σχέση του μαθητευόμενου εργάτη με τον προϊστάμενό του. Σε καμία περίπτωση όμως τέτοιου είδους σχέσεις δεν θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως παιδαγωγικές, διότι ο μαθητευόμενος δεν παιδεύεται αλλά απλώς εκπαιδεύεται από το διδάσκοντα.

Η ιδιαιτερότητα της παιδαγωγικής σχέσης, πηγάζει απ' το γεγονός ότι δεν περιορίζεται μονάχα στη μεταφορά (μετάδοση) γνώσεων από τον

¹ (Νικ. Ι. Εξαρχόπουλου, Ποιος τις πρέπει να είναι ο διδάσκαλος, Εν Αθήναις 1907)

καθηγητή στο μαθητή, αλλά επεκτείνεται σε μια διαπροσωπική σχέση με σημαντικές ψυχολογικές επιδράσεις.

Μέσα στη σχέση τους παρατηρείται ένα ευρύ σύνολο από ψυχολογικές ανταλλαγές, αμοιβαίες επιδράσεις και αντιδράσεις του ενός που διαπλέκονται με τις αντιδράσεις του άλλου.

Επιβάλλεται, επομένως, να μην περιοριστεί η εργασία στη μελέτη του τυπικού ρόλου τους, αλλά και να ασχοληθεί με τα ψυχολογικά αποτελέσματα της σχέσης τους, τα οποία είναι περισσότερο εμφανή στο μαθητή.

Το σχολείο δεν πρέπει να είναι ένας χώρος αυθόρμητος, αλλά ένας τόπος με κυριαρχία των θετικών ανθρώπινων σχέσεων μέσα σε ατμόσφαιρα συνεργασίας και αγάπης.¹

Σεμινάριο με μια θεολογική-ρομαντική αντίληψη, ο θεσκόλης της έδρας είναι ο θεμελιώδης της γνώσης, ο φημιστής της αλήθειας, ο καθοδηγητής, το πρότυπο και το υπόδειγμα που με την προσωπικότητά του, τις γνώσεις του και τις διδακτικές του δεξιότητες διδάσκει και «διανοίγει τους πνευματικούς ορίζοντες» των μαθητών του.²

Τα παιδιά είναι ουσιαστικά για την πρόοδό μας γιατί πρέπει να μάθουν την τρέχουσα σοφία του κόσμου και κατόπιν να υιοθετήσουν και να προσεγγίσουν επιλεκτικά αυτή τη σοφία στη δική τους ζωή και με τους δικούς τους τρόπους. Η δύμηση του χαρακτηρίζει ο καθένας από μας (τους εκπαιδευτικούς) και τον καθένα από αυτούς (τους μαθητές μας).

Αν επιδιώξει κάποιος να εξετάσει με ρεαλιστικά την παιδαγωγική σχέση, θα διαπιστώσει πως αυτή παρουσιάζει πτυχότητες από μία πλευρά τη λειτουργική, την κοινωνική και τη ψυχολογική (ανταγωνιστική πλευρά).³

¹ Σελ. 239 (Γνωμοδότηση της Επιτροπής Παιδείας Β. Αναστασίου Δ.Ο., Γ. Δεβ. Αθήνα 1988).

² (Εκπαιδευτική διδασκαλία, Γαρυ. Μουρνιόπουλος Αθήνα 1982, σελ. 43).

³ (Παιδαγωγία και εφαρμογές στο σχολικό πρόγραμμα και διδασκαλία ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΑΜΑΣΚ. Β, σελ. 14).

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΕΣΗ - ΓΕΝΙΚΑ

Στη σημερινή μας εποχή της καταναλωτικής κοινωνίας και της αλλοτρίωσης του ανθρώπου, στην οποία σπανίζει η αλληλοκατανόηση και η εξοικείωση του ανθρώπου με τους συνανθρώπους του και ο άνθρωπος έχει αποξενωθεί από τους άλλους, με αποτέλεσμα η μοναξιά να γίνεται σιγά-σιγά μόνιμος σύντροφός του, ο μόνος δυνατός χώρος για επικοινωνία μεταξύ των ανθρώπων απομένει το σχολείο.

Το σχολείο δεν πρέπει να είναι ένας χώρος φιλόξενος, αλλά ένας τόπος με κυριαρχία των θερμών ανθρώπινων σχέσεων μέσα σε ατμόσφαιρα συνεργασίας και αγάπης.¹

Σύμφωνα με μια ιδεαλιστική-ρομαντική αντίληψη ο δάσκαλος της έδρας είναι ο θεματοφύλακας της γνώσης, ο ζηλωτής της αλήθειας, ο καθοδηγητής, το πρότυπο και το υπόδειγμα που με την προσωπικότητά του, τις γνώσεις του και τις διδακτικές του δεξιότητες διδάσκει και «διανοίγει τους πνευματικούς ορίζοντες» των μαθητών του.²

Τα παιδιά είναι ουσιώδη για την πρόοδό μας γιατί πρέπει να μάθουν την τρέχουσα σοφία του κόσμου και κατόπιν να υιοθετήσουν και να προσαρμόσουν επιλεκτικά αυτή τη σοφία στη δική τους ζωή και με τους δικούς τους τρόπους. Η δόμηση του χαρακτήρα αφορά τον καθένα από μας (τους εκπαιδευτικούς) και τον καθένα από αυτούς (τους μαθητές μας).³

Αν επιδιώξει κάποιος να εξετάσει περιμετρικά την παιδαγωγική σχέση, θα διαπιστώσεις πως αυτή παρουσιάζει περισσότερη από μία πλευρές : τη λειτουργική, την κοινωνική και τη ψυχολογική (συγκινησιακή πλευρά).

¹ Σελ. 235 (Ψυχοπαιδαγωγική της εφηβικής ηλικίας Β. Αναστασιάδης Δ.Φ., Γ' έκδ. Αθήνα 1996)

² (Εκπαιδευτικοί και διδασκαλία, Γιωργ. Μαυρογιώργος, Αθήνα 1992, σελ. 45).

³ (Σεβασμός και αρμοδιότητα στο αναλυτικό πρόγραμμα και διδασκαλία DELISLE JAMES R., σελ. 14).

Επειδή μιλούμε για σχέσεις, ας αναλύσουμε τον όρο αυτό. Σχέση σημαίνει την επικοινωνία, το δεσμό, τη συνεργασία και την αλληλοεξάρτηση ενός ανθρώπου ή μιας ομάδας ανθρώπων με τους συνανθρώπους του. Και από την ποιότητα αυτών των σχέσεων εξαρτάται η πρόοδος και η ευτυχία του. Σύμφωνα με την ψυχολογία της συμπεριφοράς ο άνθρωπος κάθε ηλικίας, ιδιαίτερα όμως της παιδικής και της εφηβικής, επιθυμεί έντονα την κοινωνική προβολή, την αποδοχή, την εκτίμηση από τους άλλους και προπάντων την αγάπη, τη βασική ανάγκη του ανθρώπου, που σπανίζει και στοιχίζει πανάκριβα στη σημερινή εποχή μας.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ

Η παιδαγωγική σχέση έχει βασικά μια λειτουργική πλευρά, που συνδέεται αναπόσπαστα με ένα τομέα δραστηριότητας : τον τομέα της εργασίας που εκτελούν τα αλληλοεξαρτώμενα πρόσωπα καθηγητής-μαθητής.

Η δημιουργία σχέσεων καλής συνεργασίας του εκπαιδευτικού με τους μαθητές του θα τους βοηθήσει και στη μάθηση και στην κοινωνική τους προσαρμογή, αλλά θα βοηθήσει και τον εαυτό του να κάνει πιο αποδοτική τη δουλειά του και πιο άνετη.

Η λειτουργική πλευρά συνδέεται επίσης και με τον τρόπο με τον οποίο οργανώνουν την εργασία τους. Πράγματι, χωρίς κάποιου είδους διατομική σχέση, δεν είναι δυνατό να εννοηθεί διδασκαλία από τον καθηγητή και μάθηση από το μαθητή. Ο ειδικός ρόλος του καθενός τους αναγκάζει, όχι μόνο να βρίσκονται στον ίδιο χώρο, αλλά και να επικοινωνούν ουσιαστικά μεταξύ τους, προκειμένου να αναπτύξουν τις απαραίτητες δραστηριότητες που επιβάλλει η διαδικασία της μάθησης.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ

Η κοινωνική πλευρά της παιδαγωγικής σχέσης γίνεται εύκολα αντιληπτή, εάν αναλογισθεί κανείς πως πρόκειται για μια διαπροσωπική σχέση, όπου υπάρχουν μάλιστα έντονες αλληλεπιδράσεις μεταξύ των προσώπων που τη συνθέτουν.

Οι άνθρωποι διαφέρουν ως προς τις μορφές της κοινωνικής τους αλληλεπίδρασης. Ορισμένοι άνθρωποι είναι πολύ ανοιχτοί απέναντι στους συνανθρώπους τους και έρχονται εύκολα σε επαφή, ακόμη και με ξένους. Άλλοι προτιμούν να κρατούν σε απόσταση ακόμη και τους φίλους τους, τείνουν να είναι συγκρατημένοι, δύσπιστοι ή ακόμη και αρνητικοί. Είναι εύλογο να προσδοκά κανείς ότι αυτές οι διαφορές προσωπικότητας θα επηρεάζουν και τις μορφές της κοινωνικής αλληλεπίδρασης.⁴

Η παιδαγωγική δεν είναι μια σχέση βιολογικά καθορισμένη, όπως π.χ. αυτή του παιδιού με τους γονείς ή η ερωτική σχέση. Μπορεί να ευνοηθεί μονάχα ενσωματωμένη στο σύνολο των κοινωνικών σχέσεων. Δημιουργείται δε στο χώρο του σχολείου, το οποίο είναι ένα κοινωνικό ίδρυμα, που αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της κοινωνίας και λειτουργεί ως ένα αυτόνομο κομμάτι της, με τους δικούς του κανόνες και τις δικές του ιδιαιτερότητες. Τα πρόσωπα που διαπλέκουν και συνθέτουν την παιδαγωγική σχέση, έχουν διαφορετική κοινωνική προέλευση, διαφορετικές κοινωνικές διασυνδέσεις μέσα και έξω από το σχολείο, διαφορετικές πολιτισμικές προϋποθέσεις και διαφορετικό κοινωνικό παρελθόν.

Έτσι αυτή περιβάλλεται από ένα σύνολο σχέσεων των βασικών πρωταγωνιστών της, καθεμιά από τις οποίες την επηρεάζει σε διαφορετικό βέβαια βαθμό.

⁴ (Τα κίνητρα στην εκπαίδευση, Νίκ. Παπαδόπουλος, Ελληνικά γράμματα, 1998, σελ. 37)

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ

Η σπουδαιότερη, όμως, πλευρά της παιδαγωγικής σχέσης είναι η ψυχολογική (συγκινησιακή). Η πλευρά αυτή είναι εκείνη που επηρεάζει αισθητά τις προαναφερόμενες και είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με τους στόχους της αγωγής, τη λογική και νοητική ενέργεια της διδασκαλίας. Ειδικά στο θέμα της συμμετοχής του μαθητή στη διδακτική πράξη και στα πλαίσια της δυναμικής των σχέσεων που αναπτύσσονται ανάμεσα στο δάσκαλο και στο μαθητή, μπορεί κανείς να παρατηρήσει τα εξής : οι κανόνες λειτουργίας του δημοκρατικού σχολείου προϋποθέτουν ότι όλοι οι μαθητές έχουν την ίδια ή περίπου την ίδια στάση-θέση απέναντι στην αντίληψη του δασκάλου-καθηγητή για τη συμμετοχή τους.⁵

Παράλληλα είναι η πλέον ευαίσθητη αφού οι ψυχολογικές σχέσεις μπορούν να διαταραχθούν εύκολα, με αποτέλεσμα να διαταραχθούν αναπόφευκτα και οι άλλες σχέσεις.

Μια αποδοτική διδασκαλία εξαρτάται σημαντικά από την ψυχική επαφή του εκπαιδευτικού με το μαθητή. Βέβαια η καλή κατοχή της ύλης οπωσδήποτε είναι απαραίτητη γι' αυτήν, αλλά γίνεται ακόμη πιο αποδοτική η διδασκαλία, α) όταν ο εκπαιδευτικός την κάνει ενδιαφέρουσα, συνδέοντάς την με τη ζωή και β) όταν δημιουργεί μέσα στην τάξη μια ενθουσιαστική ατμόσφαιρα. Και αυτή δημιουργείται κυρίως, όταν απουσιάζει ο φόβος από την αίθουσα διδασκαλίας. Ιδιαίτερα ο φόβος του μαθητή μήπως δε δώσει μια σωστή απάντηση παραλύει τη σκέψη του και τη νοημοσύνη του. Το αρνητικό αυτό συναίσθημα είναι καταστρεπτικό για τη μάθηση. Ο κάθε εκπαιδευτικός θα πρέπει να ξέρει ότι γενικά η ώρα της διδασκαλίας είναι δύσκολη και για το μαθητή, αλλά και για τον εκπαιδευτικό. Μοιάζει μ' έναν άνθρωπο, που βρίσκεται μέσα σ' ένα δάσος μ' ένα δυνατό φακό στα χέρια του. Και, όπως ένα πλάσμα συμπεριφέρεται διαφορετικά, όταν πέσει το φως πάνω του, έτσι και ο μαθητής συμπεριφέρεται διαφορετικά μέσα στην τάξη, όταν ο εκπαιδευτικός

⁵ (σελ. 121, Εκπαιδευτικοί και διδασκαλία, Γιωργ. Μαυρογιώργος, 1992).

στρέφει πάνω του την προσοχή του. Τότε νοιώθει ο μαθητής ένταση και αγωνία και έτσι μειώνεται η αντιληπτικότητα τους.

Πράγματι, είναι γνωστό ότι η μορφή της σχέσης που προξενεί άγχος στους μαθητές, που δημιουργεί έλλειψη εμπιστοσύνης ή ακόμα και επιθετικότητα απέναντι του καθηγητή τους, έχει αρνητικές επιπτώσεις στη νοητική τους δραστηριότητα και στην επίδοσή τους στα μαθήματα.

Τελική κατάληξη είναι το συμπέρασμα πως η απόφαση του μαθητή όσον αφορά την προσπάθεια ή την αδιαφορία του για μάθηση, λαμβάνεται μέσα στα πλαίσια της ψυχολογική (συγκινησιακής) πλευράς της παιδαγωγικής σχέσης. Επίσης, λαμβάνοντας ως δεδομένο πως ο ρόλος του καθηγητή είναι πρωταρχικός στην ανάπτυξη της παιδαγωγικής σχέσης, τότε είναι προφανές ότι αυτός οφείλει να δώσει στη σχέση του με το μαθητή την ορθή κατεύθυνση, η οποία προσδιορίζεται κατά ένα μέρος από την κατανόησή του στις ψυχολογικές ανάγκες του μαθητή.

ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η παιδαγωγική σχέση δεν διαμορφώνεται αποκλειστικά από την πρωτοβουλία, τον αυθορμητισμό, ή ακόμα και την αυθαιρεσία των ατόμων που τη συνθέτουν. Υπακούει και σε ορισμένους κανόνες που υπαγορεύονται από την κοινωνία και έχουν δύο κατευθύνσεις :

Τείνουν να διαμορφώσουν τόσο τη συμπεριφορά του καθηγητή προς το μαθητή, όσο και τη συμπεριφορά του μαθητή προς τον καθηγητή.

Οι κανόνες στους οποίους γίνεται αναφορά, καθορίζουν πώς πρέπει να συμπεριφέρεται γενικότερα κάθε ενήλικος προς τα παιδιά (π.χ. τα παιδιά δεν πρέπει να τα χτυπούμε), όπως επίσης και πώς πρέπει να συμπεριφέρεται κάθε παιδί προς τους ενήλικους (π.χ. σεβασμός προς τους μεγαλύτερους).

Αυτοί οι κανόνες που υπαγορεύουν τους τρόπους συμπεριφοράς του ενός προς τον άλλο, έρχονται σε πλήρη συμφωνία με τον ειδικό ρόλο του καθενός στα πλαίσια του σχολείου. Είναι ανάγκη ο εκπαιδευτικός να

προσφέρει σ' όλους τους μαθητές ευκαιρίες ανάλογες και όχι δυσανάλογες με τις ικανότητές τους, ώστε όλοι τους να γευτούν τη χαρά της επιτυχίας.

Για τη σωστή όμως στάση και πράξη του εκπαιδευτικού απέναντι στο μαθητή και ιδιαίτερα στον έφηβο, είναι ανάγκη να καταλάβουν και οι δύο πλευρές, δηλαδή και ο μαθητής ότι το σχολείο είναι χώρος εργασίας και συνεργασίας, που εξασφαλίζεται με τον αλληλοσεβασμό, την τάξη, τη συνεργασία και την πειθαρχία. Βέβαια ο εκπαιδευτικός οφείλει να σέβεται το μαθητή ως μια ξεχωριστή οντότητα με δική του προσωπικότητα, αλλά άλλο τόσο έχει υποχρέωση και ο μαθητής να σέβεται τον εκπαιδευτικό και τους συμμαθητές του.

Γι' αυτό επιβάλλεται η μονόπλευρη άνωθεν πειθαρχία και η αυταρχικότητα να αντικατασταθούν από την πειθαρχία στην εργασία και τις απαιτήσεις του συνόλου, τον αλληλοσεβασμό και την αλληλοεμπιστοσύνη.

Όσο περισσότερα δε τους ακολουθούν, τόσο καλύτερα καθορίζονται οι ζώνες ευθύνης και πρωτοβουλίας τους, τόσο περισσότερο σταθεροποιούνται οι ρόλοι τους και οι κοινωνικές τους θέσεις.

Η δημιουργία μέσα στην τάξη μιας ευνοϊκής παιδαγωγικής ατμόσφαιρας, χάρη στην οποία οι καρδιές των μαθητών είναι ευνοϊκά προδιαθετημένες για το μορφωτικό έργο, που συντελείται εκείνη την ώρα, οπωσδήποτε είναι αποτέλεσμα της ταλαντούχου καρδιάς του καθηγητή (παιδαγωγού), γιατί με την καρδιά και όχι με τα χείλη κατακτιούνται οι καρδιές των μαθητών.⁶

Επίσης, ανταποκρίνονται καλύτερα ο ένας στις ανάγκες του άλλου και στενεύουν τα περιθώρια αβεβαιότητας που αφορούν τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους, δημιουργείται ατμόσφαιρα με πνεύμα επικοινωνίας ευρείας αντίληψης. Έχοντας μια τέτοια βάση αμοιβαίου αυτοπροσδιορισμού μέσα στην κοινή τους προσπάθεια, αποκτούν τη δυνατότητα να αναπτύξουν διαπροσωπικές σχέσεις αρμονικότερες και ουσιαστικότερες απ' ότι στην αντίθετη περίπτωση.

⁶ (Δερβίση, Σ. 1982 : 203) (Εκπαιδευτικοί και διδασκαλία, Γιωργ. Μαυρογιώργος, 1992, σελ. 55).

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

Όσον αφορά τώρα τους παράγοντες που επηρεάζουν την παιδαγωγική σχέση, είναι ασφαλώς πολλοί, και ενεργούν με τρόπους που μπορούν να είναι είτε άμεσοι, είτε έμμεσοι. Γι' αυτό το λόγο δεν παρουσιάζουν όλοι την ίδια ευκολία να προσδιοριστούν και να αναλυθούν.

Οι παράγοντες αυτοί διαπλέκονται μεταξύ τους και επηρεάζονται και από άλλους δευτερεύοντες. Για να αναπτυχθεί η παιδαγωγική σχέση με ένα τρόπο θετικό και εποικοδομητικό από την άποψη της αγωγής και της μάθησης, οι παράγοντες που την επηρεάζουν θα πρέπει να ενεργούν ως ένα βαθμό εναρμονισμένοι και να συγκλίνουν προς την ίδια περίπτωση κατεύθυνση.

Στη συνέχεια, θα επισημανθούν και θα αναλυθούν με συνοπτικό τρόπο οι κυριότεροι παράγοντες, κατά την άποψή μας, που επηρεάζουν την παιδαγωγική σχέση. Επειδή ο ρόλος του καθηγητή είναι πρωταρχικός σ' αυτή, σκόπιμο είναι η αρχή να γίνει με αυτούς που ενεργούν από τη δική του πλευρά.

Ο ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ – ΡΟΛΟΣ

Τα δώρα της φύσεως με τα οποία πρέπει να είναι προικισμένος ο εκπαιδευτικός είναι σωματικά και ψυχικά.⁷

Οι παράγοντες που αναφέρονται στον εκπαιδευτικό περιλαμβάνουν την επιστημονική και κυρίως την παιδαγωγική και την ψυχολογική κατάρτιση και καταλληλότητά του και ιδιαίτερα τις διδακτικές του ικανότητες, τη συμπεριφορά του γενικά και κυρίως τις σχέσεις επικοινωνίας που αναπτύσσει με τους μαθητές.

Όπως έχει προαναφερθεί ο τρόπος επαφής και επικοινωνίας του καθηγητή με τους μαθητές του ρυθμίζεται κατά ένα μέρος από γενικότερους κοινωνικούς κανόνες. Όμως, κατά το υπόλοιπο μέρος καθορίζεται από την προσωπικότητα και το χαρακτήρα του, που είναι και τα στοιχεία που τον χαρακτηρίζουν ως άτομο.

Ο σημερινός εκπαιδευτικός και ιδίως της Δ/θμιας Εκπαίδευσης έχει να αντιμετωπίσει πολύ δυσκολότερα προβλήματα από άλλοτε. Από τη μια έχει να αντιμετωπίσει την αντικοινωνική συμπεριφορά των μαθητών, την απροθυμία τους για εργασία και την αδιαφορία τους για μάθηση. Παράλληλα από την άλλη πρέπει να υπερνικήσει τον ίδιο του τον εαυτό και να απαγκιστρωθεί από τις παλιές παιδαγωγικές και διδακτικές μεθόδους, να αλλάξει τις συνήθειές του και να νικήσει το φόβο και την ευδιάθετη τάση για ηγεμόνευση, ώστε να καταλάβει τη γλώσσα των μαθητών και να εμβαθύνει στην ιδιαίτερη λογική τους.

Ο καθηγητής, όπως και κάθε άνθρωπος έχει ορισμένα χαρακτηριστικά που διαμορφώνουν τον τρόπο συμπεριφοράς του προς τους άλλους, όπως επίσης και τη συμπεριφορά των άλλων απέναντί του.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, ιδιαίτερα στη ζωή του εφήβου, είναι θεμελιακός και καθοριστικός. Η ταύτιση του εφήβου με τον εκπαιδευτικό του είναι μια βαθύτερη και αυτόνομη λειτουργία, κυρίως ασυνείδητη, που συντελεί

⁷ (Ποιος τις πρέπει να είναι ο διδάσκαλος, Ν. Εξαρχόπουλος, Αθήνα 1907)

στην ωρίμανση και στην εξέλιξη του και στη μορφοποίηση της συμπεριφοράς του και διαρκεί σε ολόκληρη τη ζωή του ανθρώπου. Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο θα πρέπει να είναι πολύ προσεκτική η συμπεριφορά του εκπαιδευτικού απέναντι στους μαθητές. Ιδιαίτερα η ώριμη και η σωστή συμπεριφορά των καθηγητριών θα ενισχύσει την ομαλή εξέλιξη της έφηβης κοπέλας και θα την οδηγήσει στην αποδοχή του φυσιολογικού ρόλου της.

ΤΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Το παρουσιαστικό του, ο τρόπος της ομιλίας του (ύψος, ένταση, ρυθμός και χρωματισμός της φωνής), ο τόνος και η χροιά της φωνής του καθώς και η γενικότερη εξωτερική του εμφάνιση (ενδυμασία, κόμμωση κ.λ.π.), παίζουν πράγματι σημαντικό ρόλο, όχι όμως τον κυριότερο.

Το χαμόγελο, το χιούμορ στην κατάλληλη στιγμή και η αγάπη ανοίγουν τις καρδιές, εξομαλύνουν τις δυσκολίες και διευκολύνουν τη μάθηση και τη διαπαιδαγώγηση.

«Ουδέν ούτω προς διδασκαλίαν επαγωγόν, ως το φιλείν και το φιλείσθαι», λέει ο Ι. Χρυσόστομος. Η αγάπη δηλαδή είναι το πιο αποτελεσματικό μέσο για την επιτυχημένη διδασκαλία και τη σωστή αγωγή.⁸

ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Τον κυριότερο όμως ρόλο παίζουν ορισμένα βασικά γνωρίσματα της προσωπικότητάς του, που αφορούν την ανθρωπιστική και κοινωνική πλευρά της. Ο σεβασμός και η εκτίμηση, το ενδιαφέρον και ιδιαίτερα η αγάπη και η στοργή του θα προσελκύσουν και το ενδιαφέρον των μαθητών και την προσοχή τους και θα τους δημιουργήσει αυτοπεποίθηση, ενώ αντίθετα η περιφρόνηση και η αδιαφορία του προς αυτούς θα προκαλέσει και τη δική

⁸ Β. Αναστασιάδης Δ.Φ., *Ψυχοπαιδαγωγική της εφηβικής ηλικίας* (1996). Η θαυματουργική δύναμη της αγάπης, σελ. 237.

τους αδιαφορία προς το καθετί, που θα προέρχεται από αυτόν (γνώσεις, κρίσεις, νουθεσίες, αξιολογήσεις).

Ιδιαίτερη και καθοριστική βαρύτητα έχουν η αισιοδοξία και η πίστη του καθηγητή για την αξία και την πρόοδό τους και προπάντων η ειλικρινής αγάπη του προς αυτούς. Μελέτες του Ρόμπερτ Ρόζεμπαλ (καθηγ. ψυχολογίας στο πανεπιστήμιο Χάρβαρντ), έδειξαν ότι οι μαθητές σημειώνουν ιδιαίτερη πρόοδο στα μαθήματά τους, όταν ο εκπαιδευτικός πιστεύει ότι αυτοί θα πάνε καλά σ' αυτά.

α) Αμοιβές - Ποινές

Σημαντική και αποφασιστική επίδραση έχουν οι λεγόμενοι ψυχολογικοί παράγοντες, όπως είναι ο έπαινος, το ενδιαφέρον, το φιλικό βλέμμα, το συναίσθημα της αυτοαξίας, η φιλοδοξία με μέτρο και άλλα που ενισχύουν την νοημοσύνη και την διάθεση των μαθητών να βελτιωθούν σύμφωνα με τις υποδείξεις του καθηγητή τους. Γι' αυτό κάθε αψυχολόγητη γενικά συμπεριφορά του εκπαιδευτικού προς τους μαθητές έχει δυσμενή αντίκτυπο στη σωστή ψυχολογική τους ανάπτυξη και δηλητηριάζει ολόκληρο τον ψυχισμό τους (συμπεριφορά, διάνοηση, βούληση, συναισθήματα).

Πράγματι, οι έπαινοι ενός εκδηλωτικού και ανοιχτόκαρδου καθηγητή για τις δραστηριότητες και τις προσπάθειες των μαθητών, όχι μόνο ενεργούν ευνοϊκά στα παιδιά στα οποία απευθύνονται, αλλά διαχέουν στο σύνολο της τάξης μια θετική διάθεση που είναι ιδιαίτερα ευνοϊκή για την παιδαγωγική σχέση. Οι ποινές όμως, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται όχι άκριτα, αλλά με μέτρο, με σύνεση και με πλήρη συναίσθηση και γνώση των περιορισμών, που έχουν αυτές, και με παιδαγωγική και ψυχολογική λιτότητα.

Κατά τις συζητήσεις με τους εφήβους πρέπει να προσέχουν πολύ την κριτική τους και τους χαρακτηρισμούς τους προς τους μαθητές διότι αν κάποιος π.χ. χαρακτηρίζεται επανειλημμένα ως ηλίθιος (μπορεί να σταματήσει κάθε προσπάθεια προς το καλύτερο, από φόβο μήπως

γελοιοποιηθεί. Δημιουργείται στον μαθητή ένα δυσβάστακτο αδιάκοπο συναισθηματικό βάρος, που τον εξουθενώνει και τον εμποδίζει να βελτιωθεί.

Και επειδή η πρόοδος γεννά την πρόοδο, θα πρέπει να τονιστεί ότι ο έπαινος, η αναγνώριση της προόδου και η μομφή, όταν γίνονται με σύνεση, αντικειμενικότητα και με μέτρο φέρνουν θετικά αποτελέσματα.

Στον αντίποδα του παραδείγματος αυτού, οι αυστηρές ποινές που επιβάλλει ένας αυταρχικός καθηγητής, δημιουργούν στην τάξη μια αγχώδη και δυσάρεστη ατμόσφαιρα, αντεπίθεση, επιθυμία για εκδίκηση, με μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα την αντιπάθεια των μαθητών απέναντί του.

β) Προσωπικότητα

Η δράση της προσωπικότητας του καθηγητή στην παιδαγωγική σχέση δεν είναι αυτόνομη. Το μέγεθος της επίδρασής της εξαρτάται άμεσα από το επίπεδο της μόρφωσής του (γνώση των αντικειμένων που διδάσκει), τις προσωπικές ικανότητες και ιδιότητές του, τις παιδαγωγικές και διδακτικές δεξιότητες καθώς και από την απόδοσή του στην εργασία που καλείται να επιτελέσει.

Ο εκπαιδευτικός με την κατάλληλη κατάρτιση και την προσεκτική παιδαγωγική στάση, είναι σε θέση να δημιουργήσει τις απαραίτητες συνθήκες μάθησης για τους μαθητές της τάξης του. Αυτό γίνεται όταν παρέχει κίνητρα για βελτίωση της επίδοσης, όταν με τη συμπεριφορά του καθοδηγεί το μαθητή και παρέχει πρότυπο μίμησης, εξάπτει την περιέργεια και το ενδιαφέρον του, δημιουργεί ζεστασιά και ευχάριστη-άνετη ατμόσφαιρα, παρέχει ευκαιρίες ώστε ο μαθητής να αναλάβει πρωτοβουλίες, ενισχύει τις προσπάθειες που καταβάλει ο μαθητής και ακόμη συμβάλλει στο να συνδεθεί με την καθημερινή ζωή, (Brophy, 1986).

Ο εκπαιδευτικός επιδρά σημαντικά πάνω στους μαθητές όταν ο ίδιος χρησιμεύει σαν πρότυπο. Αυτό όμως δε σημαίνει καθόλου ότι θα τους επιβάλλει τις δικές του αντιλήψεις και το δικό του κώδικα αξιών. Το έργο του πρέπει να συνίσταται στο διαφωτισμό τους γύρω από τις διάφορες αντιλήψεις

και αξίες, που έχουν δοκιμαστεί και καταξιωθεί από τον χρόνο και την παράδοση, και να αφήνονται να επιλέξουν αυτοί τα πρότυπα, που προτιμούν.

Επιδρά επίσης παρά πολύ, όταν οι συναισθηματικές σχέσεις του μαζί τους είναι εγκάρδιες. Και η εγκαρδιότητα αυτή πρέπει να εκφράζεται με το ιδιαίτερο προσωπικό του ενδιαφέρον να τους πείσει για τη λαχτάρα του να τους βοηθήσει να αναπτύξουν τη νόησή τους και να καλλιεργήσουν τα συναισθήματά τους. Και αυτό εύκολα το διαισθάνονται και το αντιλαμβάνονται οι μαθητές. σωστός εκπαιδευτικός με την παιδαγωγική και επιστημονική του επάρκεια επιβάλλεται στη συνείδηση των μαθητών και κερδίζει την εκτίμησή τους, με αποτέλεσμα και η διδασκαλία του να γίνεται αποδοτικότερη και η επίδραση στο χαρακτήρα τους αποτελεσματικότερη και θετικότερη.

Είναι γεγονός – και αποτελεί απόδειξη του προαναφερθέντος – πως ορισμένοι έφηβοι αρχίζουν να ενδιαφέρονται για κάποιο διδακτικό αντικείμενο, επειδή η προσωπικότητα και το κύρος του καθηγητή, σε συνδυασμό με την υψηλή απόδοσή του στη διδασκαλία ασκούν πάνω τους ένα θετικό πόλο έλξης.

γ) Σχέσεις και απόδοση

Για να είναι μια διδασκαλία αποδοτική χρειάζεται ο καθηγητής να έχει αγαθές και αρμονικές σχέσεις με τους μαθητές. Πάνω σ' αυτό δεν υπάρχουν κανόνες και συνταγές. οπωσδήποτε όμως συμβάλλουν στη δημιουργία τέτοιων σχέσεων ο σεβασμός, η εκτίμηση και η αξιοπρεπής συμπεριφορά του προς αυτούς, χωρίς να τους προσβάλλει και να τους ταπεινώνει. Ένα κλίμα συνεργασίας και αλληλοσεβασμού, μέσα στην τάξη, κάνει τους μαθητές να νοιώθουν ασφάλεια και συναισθηματική ικανοποίηση και έτσι κυριαρχεί η πλατωνική αρχή «*το μεθ' ηδονής μανθάνειν*». Όλες οι γνώμες θα είναι σεβαστές, άσχετα αν δεν είναι σωστές, ώστε να μπορούν όλοι να εκφράζονται ελεύθερα μέσα στα πλαίσια της ευγένειας και του αλληλοσεβασμού. Η αγάπη και η ηρεμία επιφέρουν τη χαλάρωση και δημιουργούν ψυχική επαφή τόσο απαραίτητη για τη μάθηση. Παράλληλα όμως απαιτείται να τους δείχνει

καλοσύνη και σταθερότητα, αποφεύγοντας την τρυφερότητα, την επιτρεπτικότητα και την υποχωρητικότητα, που συχνά φέρνουν καταστρεπτικά αποτελέσματα. Εξίσου απαραίτητη είναι και η ευκαμψία, που βοηθάει στην αποφυγή συγκρούσεων. Αντίθετα οι κραυγές και η οργή αποθαρρύνουν και μειώνουν τη δεκτικότητα για μάθηση και δημιουργούν μια ατμόσφαιρα αγχώδη και εκνευριστική. Επίσης οι ειρωνείες, οι αδικαιολόγητες και αψυχολόγητες τιμωρίες και η ψυχική καταπίεση προκαλούν αγανάκτηση και μίσος και μειώνουν τη διάθεση για μάθηση. Όταν ο καθηγητής απορρίπτει εντελώς την άποψη ενός μαθητή, θεωρώντας την εντελώς λανθασμένη ή μη ηθική, τότε οι ελπίδες του να την τροποποιήσει και να γίνει καλύτερος είναι εξαιρετικά δύσκολες.

δ) Ειλικρίνεια

Ιδιαίτερα ο καθηγητής της Δευτεροβάθμιας εκ/σης, επειδή έχει να κάνει με μαθητές, που βρίσκονται σε μια ευαίσθητη και κρίσιμη ηλικία, για να μπορέσει να ασκήσει πάνω τους δημιουργική και παιδαγωγική επίδραση, θα πρέπει οι σχέσεις του μαζί τους να είναι ειλικρινείς. Η ειλικρίνεια, ιδιαίτερα στη σημερινή μας εποχή, είναι απαραίτητη, γιατί ο σημερινός έφηβος δεν είναι ο άπειρος και ο ανώριμος των παλιών γενεών. Μπαίνει στη σχολική αίθουσα κατάφορτος με ένα σωρό εμπειρίες και ενημερωμένος πάνω σ' ένα σωρό θέματα και προβλήματα της εποχής μας. Πέρα λοιπόν από τη στενή επαγγελματική του κατάρτιση και την εφηβική ψυχολογία επιβάλλεται να είναι καλά ενημερωμένος και πάνω στα θέματα και στα προβλήματα της κοινωνίας και της εποχής του.

Ακόμη και η ειλικρίνεια επιβάλλει να απαλλαγεί από την τάση να παρουσιάζει τον εαυτό του, σαν να είναι ένας Θεός παντοδύναμος, παντογνώστης, πάντοτε λογικός, δίκαιος και αλάνθαστος. Η παραδοχή των δικών του σφαλμάτων και λαθών είναι ο καλύτερος τρόπος να κερδίσει την εμπιστοσύνη τους και να τους βοηθήσει να μη νοιώθουν άσχημα για τα λάθη τους. Από την άλλη όμως η σεμνότητα και η αποφυγή του κομπασμού θα

συντελεστούν, ώστε αυτοί να αναγνωρίσουν την ανωτερότητά του και την πείρα του.

ε) Ηλικία

Παρά το μεγάλο εύρος των ατομικών διαφορών, μεταξύ των συνομήλικων καθηγητών παρατηρούνται ομοιότητες, συμπτώσεις και παραπλήσιες ψυχολογικές δομές. Σε γενικές γραμμές, άλλωστε, τα χαρακτηριστικά των συνομήλικων ανθρώπων που ασκούν το ίδιο επάγγελμα και έχουν παρόμοιο επίπεδο μόρφωσης, εμφανίζουν την τάση να συγκεντρώνονται γύρω από κοινούς στερεότυπους άξονες με τρόπο που να δίνουν την εντύπωση ορισμένων δομών προσωπικότητας. Γίνεται, επομένως φανερό πως ένας ακόμη παράγοντα που ενεργεί απ' την πλευρά του καθηγητή είναι η ηλικία του.

Οι νέοι καθηγητές λόγω της σχετικά μικρής διαφοράς ηλικίας που έχουν με τους μαθητές, δεν αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα προβλήματα στην επικοινωνία μαζί τους. Η κατηγορία αυτή των καθηγητών, συνοδεύεται κατά κανόνα από σύγχρονες απόψεις για την παιδαγωγική επιστήμη. Έτσι έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν με τους μαθητές μια θετική σχέση που να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες τους αρκεί με τη στάση τους να κερδίσουν το σεβασμό τους, αφού λόγω της σχετικά μικρής διαφοράς ηλικίας, δεν εμπνέει εκ πρώτης όψεως σεβασμό στους μαθητές και δεν μπορεί να τους επιβληθεί.

Οι νέοι καθηγητές, επίσης, διακρίνονται από έναν ενθουσιασμό, ο οποίος είναι ιδιαίτερα ευνοϊκός για τη διαδικασία της μάθησης, αφού με βάση αυτόν μπορούν να κερδίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις όπου ορισμένοι νέοι καθηγητές καταφέρνουν να κάνουν το μάθημά τους συναρπαστικό!

Σε άλλες περιπτώσεις, όμως, φαίνεται καθαρά πως δεν αρκεί μόνο ο ενθουσιασμός, έτσι ώστε να είναι αποδοτική η διδασκαλία. Η έλλειψη πείρας είναι ο κυριότερος παράγοντας που δρα ανασταλτικά. Τα λάθη στην ανάπτυξη των γνωστικών ενοτήτων, όπως επίσης και η λανθασμένη εκτίμηση των

δυνατοτήτων των μαθητών, προκαλούν σύγχυση και απογοήτευση στους μαθητές, με αποτέλεσμα αυτοί αντιδρώντας να αδιαφορούν.

Όσον αφορά τους σχετικά ηλικιωμένους καθηγητές, είναι φανερό πως η μεγάλη διαφορά ηλικίας δυσχεραίνει την επικοινωνία με τους μαθητές. Επίσης, οι πεπαιτωμένες απόψεις που κατά κανόνα χαρακτηρίζουν την κατηγορία αυτή των καθηγητών, αποτελούν τροχοπέδη στην ανάπτυξη μιας θετικής παιδαγωγικής σχέσης, η οποία θα πρέπει να ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες των μαθητών.

Παρόλα αυτά, όμως ο σεβασμός που εμπνέει η ηλικία του καθηγητή στους μαθητές, είναι ικανός να διαμορφώσει ένα τέτοιο κλίμα μέσα στην τάξη, που να ευνοεί τη διαδικασία της μάθησης. Επίσης, αν αναλογιστεί κανείς τη δεδομένη πείρα ενός ηλικιωμένου καθηγητή, γίνεται φανερό πως αυτός έχει τη δυνατότητα να διδάξει με επιτυχία αρκεί με τη στάση του να γεφυρώσει το χάσμα που τον χωρίζει από τους μαθητές, το οποίο δημιουργείται αναπόφευκτα από τη μεγάλη διαφορά ηλικίας.

Τελικά, το συμπέρασμα όσων έχουν αναφερθεί στην τελευταία παράγραφο, είναι πως η ιδανικότερη ηλικία για έναν καθηγητή, είναι αυτή που του επιτρέπει να συνδυάσει : την πείρα με τον ενθουσιασμό, την άνεση επικοινωνίας με τους μαθητές και τη γνώση των αναγκών τους με το σεβασμό από μέρους τους απέναντί του. Σε μια προσπάθεια οριοθέτησης αυτής της ιδανικής ηλικίας, θα μπορούσε να ειπωθεί πως αυτή κυμαίνεται μεταξύ των τριανταπέντε και σαρανταπέντε ετών.

Η επιτυχημένη λοιπόν άσκηση του μορφωτικού και διδακτικού έργου προϋποθέτει την ακράδαντη πίστη του προς το έργο του, σεβασμό και αγάπη προς το μαθητή.

Αντί ο καθηγητής να τοποθετείται απέναντι στους μαθητές σαν κριτής, να μπαίνει δίπλα τους σαν καθοδηγητής και διευκολυντής στο έργο της μάθησης με γνησιότητα ανθρώπινη, έχοντας εμπιστοσύνη στους μαθητές του, αποδεκτός και κατανοητικός, βαθιά ανθρώπινος, να δημιουργεί μαζί τους σχέσεις θερμές και γεμάτες αποδοχή, με έμπρακτο το ενδιαφέρον του προς

αυτούς. Εξάλλου και οι σύγχρονες έρευνες έχουν αποδείξει τη θετική τους επίδραση στη μάθηση και στην αύξηση της απόδοσης.

Με βάση όλα όσα αναφέρθηκαν ως εδώ, θα μπορούσε να πιστέψει κανείς ότι η φύση των σχέσεων του καθηγητή με τους μαθητές, εξαρτάται από το ύψος που δίνει ο ίδιος σ' αυτές. Κάτι τέτοιο όμως είναι λάθος.

Ο ρόλος του καθηγητή ως επαγγελματία στην υπηρεσία ενός θεσμού που τον κατευθύνει και τον ελέγχει, μειώνει άμεσα το δικό του βαθμό ελευθερίας.

Ο καθηγητής επηρεάζεται από μαζικές κοινωνιοθεσμικές επιδράσεις, που προέρχονται τόσο απ' το θεσμό που τον χρησιμοποιεί, όσο και απ' την κοινωνία που διαχειρίζεται το θεσμό αυτό. Επίδραση στη σχέση καθηγητή-μαθητή ασκεί επίσης μ' ένα γενικότερο τρόπο, και ο κοινωνικός περίγυρος του σχολείου, με το σύνολο των αξιών και κανονισμών του, των προσδοκιών, των παρωθήσεων και των διαθέσεων που γεννά.

Από το θεσμό του σχολείου πρέπει να απομονωθούν ιδιαίτερα :

α) Το κατεστημένο εκπαιδευτικό σύστημα, που υπαγορεύει στον καθηγητή μια γενικότερη στάση και ένα γενικότερο τρόπο επικοινωνίας του με τους μαθητές.

β) Το σθένος έλξης που ασκεί πάνω του ο σκοπός της αγωγής, ο τρόπος που τον αντιλαμβάνεται και το είδος από τις αξίες, από τις παρωθήσεις και από τις διαθέσεις που τον διεγείρουν.

γ) Η παρουσία και η προσωπικότητα των συναδέλφων του, προς την οποία οι μαθητές συγκρίνουν τη δική του.

δ) Ανάμεσα στους θεσμικούς παράγοντες που επηρεάζουν την παιδαγωγική σχέση, πρέπει να σημειωθεί και η «θέση» της τάξης. Με βάση ορισμένες προκαταλήψεις, με ορισμένες γνώσεις ψυχολογικές και κοινωνιολογικές, ο καθηγητής φροντίζει να προσαρμόσει τη συμπεριφορά του και τον τρόπο εργασίας του ανάλογα με τη γενικότερη κοινωνική «θέση» της τάξης. Είναι ένας καλός οδηγός μέσα στους ατέλειωτους δρόμους και αγωνίζεται ν' ανοίξει δρόμους μέσα στη συνείδηση των μαθητών του και να πλάσει ανθρώπους με το δικό τους υλικό και όχι με το δικό του.

ε) Ο όγκος της τάξης. Στη δημιουργία θερμής ατμόσφαιρας μέσα στην τάξη και στην ανάπτυξη στενών συναισθηματικών δεσμών εκτός από τα άλλα, συμβάλλει ιδιαίτερα και η σχολική τάξη με μικρό αριθμό μαθητών. Η συμπεριφορά μαθητών και καθηγητή μέσα στην τάξη, καθώς και το ύφος που εμφανίζει η μεταξύ τους σχέση, εξαρτάται ως ένα βαθμό και από τον όγκο της. Για την ανάπτυξη μιας κανονικής και θετικής σχέσης, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η ύπαρξη μιας κανονικής σχολικής τάξης, που να επιτρέπει συχνότητα στις ανταλλαγές και υψηλή τάση επικοινωνίας. Αντίθετα, μέσα σε μια πολυπληθή τάξη δεν τροποποιούνται μόνο οι γενικότερες διαπροσωπικές ανταλλαγές, αλλά και η στάση του καθηγητή, γεγονός που έχει άμεση αντανάκλαση στη σχέση του με τους μαθητές.

Ένα βασικό γκάγκουα του καθηγου-καθητη, που στενη-καθητη τους ενήλικους πατέ, είναι οι συχνές ανακρούσεις μαζί τους, τόσο στην οικογένεια όσο και στο σχολείο, με αποτέλεσμα οι σχέσεις τους, ιδιαίτερα με τους καθηγητές τους, να μην είναι αρμονικές. Σύμφωνα με μια πρόσφατη έρευνα (1992) στην Ελλάδα από την ΚΙΑΡ σε ποσοστό 72% οι μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν μιλούν ευχαριστημένοι από τις σχέσεις τους με τους καθηγητές και παρουσιάζουν προβλήματα μαζί τους λόγω ελλιπούς ψυχοπαιδαγωγικής κατάρτισης τους.

Κάθε μαθητής (α) την παιδαγωγική σχέση ως ένα καθαρό προσωπικό πράγμα, που δεν μοιάζει παρά σε πολύ γενικές γραμμές με τον τρόπο που τη ζουν οι καθηγητές τους. Οι σημαντικές διαφορές των μαθητών είναι μια ανεξάρτητη πραγματικότητα, που έχει ως αποτέλεσμα οι διαπροσωπικές σχέσεις που δημιουργεί κάθε μαθητής με τον καθηγητή όχι μόνο να διαφέρουν μεταξύ τους, αλλά και να προκαλούν διαφορετημένους επιδράσεις αν-αυτον, μέσα στη σχέση επαναστροφής που δημιουργείται.

Σύμφωνα με τις σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών το Μαθητικό Κέντρο της πρώτης Μαθητικής Κοινότητας Μέσης Εκπαίδευσης εξετάζεται στην περίπτωση της Μαθητικής Κοινότητας το εξής: «Έτσι γεγονός που οδηγεί στο ότι σήμερα οι σχέσεις μας με τους καθηγητές μας, σε

Ο ΜΑΘΗΤΗΣ

Έως τώρα έγινε αναφορά στους παράγοντες που ενεργούν από την πλευρά του καθηγητή και έγινε μια προσπάθεια ανάλυσής τους, καθώς και περιγραφής της επίδρασής τους στην παιδαγωγική σχέση. Όσο σημαντικοί όμως κι αν είναι οι παράγοντες που ενεργούν από τη μεριά του καθηγητή, η ενέργειά τους ρυθμίζεται και αναρυθμίζεται από τους παράγοντες που ενεργούν απ' τη πλευρά του μαθητή, σε μια περίπλοκη σχέση επαναστροφής.

ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΕΦΗΒΟΥ-ΜΑΘΗΤΗ

Ένα βασικό γνώρισμα του εφήβου-μαθητή, που στεναχωρεί τους ενηλίκους πολύ, είναι οι συχνές συγκρούσεις μαζί τους, τόσο στην οικογένεια, όσο και στο σχολείο, με αποτέλεσμα οι σχέσεις τους, ιδιαίτερα με τους καθηγητές του, να μην είναι αρμονικές. Σύμφωνα με μία πρόσφατη έρευνα (1992) στην Ελλάδα από την ICAP σε ποσοστό 72% οι μαθητές της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν μένουν ευχαριστημένοι από τις σχέσεις τους με τους καθηγητές και παρουσιάζουν προβλήματα μαζί τους λόγω ελλιπούς ψυχοπαιδαγωγικής κατάρτισής τους.

Κάθε μαθητής ζει την παιδαγωγική σχέση με ένα καθαρά προσωπικό τρόπο, που δεν μοιάζει παρά σε πολύ γενικές γραμμές με τον τρόπο που τη ζουν οι συμμαθητές του. Οι ατομικές διαφορές των μαθητών είναι μια ψυχολογική πραγματικότητα, που έχει ως αποτέλεσμα οι διαπροσωπικές σχέσεις που δημιουργεί κάθε μαθητής με τον καθηγητή όχι μόνο να διαφέρουν μεταξύ τους, αλλά και να προκαλούν διαφοροποιημένες αντιδράσεις απ' αυτόν, μέσα στη σχέση επαναστροφής που δημιουργείται.

Σχετικά με τις σχέσεις εκπαιδευτικών και μαθητών το Μαθητικό Συμβούλιο μιας Μαθητικής Κοινότητας Μέσης Εκπαίδευσης, εξομολογείται στην ολομέλεια της Μαθητικής Κοινότητας τα εξής : «Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι σήμερα οι σχέσεις μας με τους καθηγητές μας, σε

ορισμένες περιπτώσεις, κάθε άλλο παρά αρμονικές είναι. Η δυσπιστία, η καχυποψία, η προκατάληψη, η έλλειψη συνεργατικότητας, οι μικροπαρεξηγήσεις, είναι πολλές φορές καθημερινά φαινόμενα, για τα οποία δεν είναι υπαίτιοι μόνο οι καθηγητές, αλλά κι εμείς στον ίδιο βαθμό μ' αυτούς.

Με τους καθηγητές μας δεν μας χωρίζει τίποτε. Αντίθετα μας ενώνουν πάρα πολλά και κυρίως η κοινή μας προσπάθεια για την κατάκτηση της μόρφωσης και γενικά για την καλυτέρευση του επιπέδου της μόρφωσης και των συνθηκών της ζωής μέσα στο σχολείο μας.

Αν σκεφτούμε το ρόλο, που παίζει το σχολείο στη ζωή μας, δεν μπορεί, παρά να δούμε και τον τεράστιο ρόλο, που έχουν οι δάσκαλοί μας σ' αυτά. Έτσι λοιπόν ας καταλάβουμε ότι πρέπει ν' αρχίσουμε να βλέπουμε τους καθηγητές μας διαφορετικά. Να καλλιεργήσουμε μαζί τους σχέσεις σωστές, δηλ. σχέσεις συνεργασίας, που θα στηρίζονται στην αμοιβαία εμπιστοσύνη και κατανόηση, και το πιο σημαντικό, να προσπαθήσουμε να πλησιάσουμε τον άνθρωπο-μαθητή στον άνθρωπο-δάσκαλο».⁹

Η ψυχολογική και παιδαγωγική έρευνα μετά το 1945 απέδειξε και πειραματικά ότι οι προσδοκίες των εκπαιδευτικών και γενικά των ενηλίκων (γονέων, συγγενών) σίγουρα επηρεάζουν σημαντικά, θετικά ή αρνητικά, την ψυχοπνευματική και κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών και διαμορφώνουν ανάλογα την επίδοσή τους στο σχολείο και στην κοινωνική τους συμπεριφορά.

ΜΑΘΗΤΗΣ – ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Η συμπεριφορά του καθηγητή στην τάξη είναι αδύνατο να είναι πραγματικά αμερόληπτη. Ο εκπαιδευτικός στη διαπροσωπική σχέση του με το μαθητή επηρεάζεται και καθορίζει τη στάση του ανάλογα με τις κοινωνικές προκαταλήψεις που έχει και τον τρόπο που τις ελέγχει, με τις ιδιαίτερες προσδοκίες που τρέφει και διατηρεί ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (διανοητικά, συναισθηματικά κ.α) και τα διάφορα στοιχεία που διαθέτει και παρουσιάζει ο κάθε μαθητής, π.χ. το ντύσιμο, ο τρόπος έκφρασής του γενικά,

⁹ Αγγ. Νικηφορίδου, Μαθητική Κοινότητα στο «πρόβλημα της ελληνικής εκπαίδευσης, Αθήνα 1980», σελ. 205-206.

οι ιδέες του, οι συνήθειές του, οι αξίες του κ.τ.λ. Διάφορες έρευνες που έγιναν σε διάφορες χώρες απέδειξαν ότι οι εκπαιδευτικοί περισσότερο ασυνείδητα παρά συνειδητά ενεργούν στη σχολική τάξη καθώς, στο ρυθμό της ρουτίνας, διαφοροποιούν τα παιδιά. Η διαφοροποίηση αυτή αφορά κυρίως τις διαφορετικές προσδοκίες που έχουν οι εκπαιδευτικοί για τον κάθε μαθητή και που μεταφράζονται σε αντίστοιχες αξιολογήσεις και στάσεις απέναντί του (R. Rosenthal & L. Jacobson, 1968).¹⁰

ΑΠΟΔΟΣΗ ΜΑΘΗΤΩΝ

Ένας παράγοντας που επηρεάζει θετικά την παιδαγωγική σχέση θεωρείται η καλή απόδοση του μαθητή. Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει πως η άσχημη απόδοση είναι η γεννησιουργός αιτία της καταστροφής της, παρόλο που συμβάλλει σ' αυτό.

Οι εκπαιδευτικοί λοιπόν με την ευνοϊκή συμπεριφορά τους απέναντι στους καλούς μαθητές συντελούν, ώστε και οι μαθητές κατόπιν να προσπαθούν και αυτοί με τη σειρά τους να τους βγάλουν ασπροπρόσωπους και να επιβεβαιώσουν με την καλή επίδοσή τους την επαγγελματική ικανότητά τους. Αυτό ευνοεί βέβαια ένα μικρό ποσοστό μαθητών, των οποίων αυξάνει την επίδοση, αλλά η τυχόν αρνητική συμπεριφορά τους απέναντι στους υπόλοιπους, που είναι και οι πολυπληθέστεροι και που για διάφορους λόγους (εξωγενείς και εσωγενείς) παρουσιάζουν μειωμένη σχολική επίδοση, συντελεί κατά κανόνα στη μέτρια επίδοσή τους ή στη σχολική αποτυχία τους. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι ούτε όλοι οι εκπαιδευτικοί με τη συμπεριφορά τους υπηρετούν αυτόν το νόμο, αλλά ούτε και όλοι οι μαθητές επηρεάζονται σε μεγάλο ή μικρό βαθμό από τις προσδοκίες των εκπαιδευτικών τους, που επηρεάζονται επίσης από τις πρώτες εντυπώσεις τους για τους μαθητές, από τις επιδόσεις τους στις προηγούμενες τάξεις, το επάγγελμα και τις σπουδές των γονέων τους, από το φύλο και την εθνικότητα και ακόμη από το

¹⁰ Γιωργ. Μαυρογιώργος, Εκπαιδευτικοί και διδασκαλία, (1992), σελ. 119,120.

χαρακτήρα και την εμφάνιση των μαθητών και τέλος από το φύλο, το χαρακτήρα και την οικογενειακή κατάσταση των ίδιων των εκπαιδευτικών.

ΑΠΟΔΟΧΗ

Αυτή η άποψη της απόδοσης του μαθητή συνδέεται άμεσα με τη γενικότερη συμπεριφορά του στο σχολείο. Ο καθηγητής έχει την εσωτερική διάθεση να αποδέχεται μία λίγο έως πολύ καθορισμένη συμπεριφορά του παιδιού ως μαθητή, γι' αυτό και παρουσιάζεται πιο φιλικός στις σχέσεις του με τους μαθητές εκείνους που ο ίδιος πιστεύει ότι την πραγματώνουν.

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να συμπεριφέρεται στον έφηβο, έχοντας υπόψη του πάντοτε τις βασικότερες κοινωνικοψυχολογικές ανάγκες του ανθρώπου : ανάγκη για ασφάλεια, για επιδοκιμασία και αναγνώριση, ανάγκη για αγάπη, για στοργή, σεβασμό και ελευθερία και ανάγκη να ανήκει κάπου. Όπως ο ενήλικος, έτσι και ο ανήλικος και ιδιαίτερα ο έφηβος αναζητεί έντονα την επιδοκιμασία και την αναγνώριση για επιβεβαίωση. Γι' αυτό με την αγάπη και την κατανόηση προς αυτόν από τους εκπαιδευτικούς αποκτά την αυτοπεποίθηση, που του εδραιώνει την εσωτερική ασφάλεια.

Η αγάπη και γενικά τα ευγενικά και ανθρωπιστικά συναισθήματα μοιάζουν με το φως του ήλιου. Όπως δηλ. ορισμένα αντικείμενα αντανακλούν το φως του ήλιου, έτσι και ο κάθε άνθρωπος που δέχεται τα συναισθήματα αυτά, τα αντανακλά κατόπιν και στους άλλους.

Επιβάλλεται να συνειδητοποιήσει ο κάθε εκπαιδευτικός τη μεγάλη σημασία της αποδοχής του μαθητή από αυτόν έτσι, όπως είναι. Ο βαθύτερος νόμος της ανθρωπίνης φύσης είναι η λαχτάρα να αναγνωριστεί και να εκτιμηθεί από τους άλλους. Δυστυχώς όμως το εκπαιδευτικό μας σύστημα και η ανταγωνιστική μας κοινωνία έχει συνηθίσει να αποθαρρύνουμε τους άλλους, με σκοπό να πετύχουμε την αυτοεκτίμησή μας, υποβιβάζοντάς τους. Πάντως κάθε μαθητής θα ήθελε να είναι καλώς και τότε μόνο γίνεται κακός, όταν πια πιστέψει πως δε θα το πετύχει ποτέ. Στην αποθάρρυνση οδηγούν και η

υπερβολική προστασία και επιείκεια, το παραχάϊδεμα, καθώς και η υπερβολική αυστηρότητα, η ταπείνωση και η τιμωρία.

ΕΝΘΑΡΡΥΝΣΗ

Η κατανόηση, η αποδοχή του άλλου και η εμπιστοσύνη προς τον μαθητή τον ενθαρρύνει. Και η ενθάρρυνση με τη σειρά της κάνει θαύματα. Ο έφηβος, που πιστεύει στον εαυτό του, αποκτά πρωτοβουλία, υπευθυνότητα και θάρρος. Αντίθετα, εκείνος που υποτιμά τον εαυτό του κυριεύεται από ιδιότητες αντίθετες από τις παραπάνω, παίρνει αρνητική στάση και πιστεύει ότι δεν είναι αποδεκτό και αγαπητό ή συμπεριφέρεται επιθετικά κ.λ.π. Αντίθετα αυτός που πιστεύει ότι είναι αγαπητός και αποδεκτός από τους άλλους, συμπεριφέρεται άνετα και φυσιολογικά.

Η αυτοεκτίμηση λοιπόν παίζει σπουδαιότατο ρόλο στην εξέλιξη του εφήβου. Συνήθως οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνουν και επαινούν αυτούς που είναι ικανοί και έχουν λιγότερη ανάγκη από ενθάρρυνση, ενώ τη στερούν από εκείνους που τη χρειάζονται πολύ. Στο θέμα αυτό, χρειάζεται προσοχή, ώστε να μη θεωρηθεί ότι το ενδιαφέρον πηγάζει από οίκτο, γιατί ο οίκτος για μια μειονεξία ενός μαθητή, αντί να τον ωφελήσει, τον βλάπτει.

Ο τελικός σκοπός του παιδαγωγού είναι, όπως λέει ο Ρουσώ στον Αιμίλιό του, να κάνει το μαθητή του κυρίαρχο του εαυτού του, υποτάσσοντας τις επιθυμίες του στο άρμα της σκέψης του.

Δεν πρέπει ούτε ο μαθητής να φοβάται τον εκπαιδευτικό, αλλά ούτε και ο εκπαιδευτικός να κινδυνεύει από το μαθητή. Σχετικά με αυτό χαρακτηριστικά γράφει ο Α. Δελμούζος : *«Στις σχέσεις δασκάλου και παιδιών και σ' όλη γενικά την ατμόσφαιρα της σχολικής εργασίας και ζωής να είναι διάχυτη η καλοσύνη, η αγάπη και η αμοιβαία εκτίμηση και εμπιστοσύνη. Να μη βρίσκει έδαφος, για να ριζώσει ο φόβος με τις συνέπειές του : την ψευτιά και την υποκρισία. Η παιδική ψυχή να αναπνέει ελεύθερα και να ζει τη δική της ζωή».*¹¹

¹¹ Α. Δελμούζος, Το κρυφό σχολείο, Αθήνα 1950, σελ. 35.

Τυπικότερα «σχολική» είναι η συμπεριφορά των κοριτσιών γι' αυτό και ο καθηγητής είναι πιο ανοιχτός στη σχέση του μαζί τους. Ταυτόχρονα, όμως, είναι γνωστό ότι και τα κορίτσια ζουν πιο έντονα τη σχέση τους με τον καθηγητή σε σύγκριση με τα αγόρια, γι' αυτό στη δική τους πλευρά η σχέση παίρνει μια μορφή περισσότερο ξεκάθαρη: ο καθηγητής είναι ή πολύ συμπαθητικός ή πολύ αντιπαθητικός. Συνέπεια αυτής της μεγαλύτερης ευαισθησίας των κοριτσιών, είναι το γεγονός ότι οι σχετικές εξωτερικές αντιδράσεις τους είναι περισσότερο έκδηλες, ειδικά στην εφηβεία. Όσον αφορά τα αγόρια, αυτά και λιγότερα έντονα βιώνουν τη σχέση τους με τον καθηγητή και λιγότερο εκδηλωτικοί εμφανίζονται σ' αυτή.

ΗΛΙΚΙΑ

Η ηλικία του μαθητή αποτελεί έναν ακόμη παράγοντα που επηρεάζει την παιδαγωγική σχέση. Είναι πολύ φυσικό η σχέση αυτή να μην έχει την ίδια σημασία για το μικρό μαθητή του δημοτικού, και τον έφηβο των επιπέδων της μέσης εκπαίδευσης.

Κυρίως κάτω από την ηλικία των δέκα ετών, οι μαθητές παρουσιάζουν μια γενικότερη τάση για συμπάθεια και υποταγή απέναντι στον διδάσκοντα. Αντίθετα, από την ηλικία αυτή και μετά, ταυτόχρονα με την πρόοδο που στο μεταξύ έχουν σημειώσει προς την αυτονομία τους, μπορούν – όταν έτσι νιώθουν πραγματικά – και του δείχνουν την αντιπάθειά τους ή ακόμα και την εχθρικότητά τους απέναντί του.

Από σχετικές έρευνες εξάγεται ότι η σχέση του με τον διδάσκοντα, αλλιώς την αντιλαμβάνεται και τη βιώνει ο μαθητής του νηπιαγωγείου, αλλιώς του δημοτικού και αλλιώς του γυμνασίου και λυκείου. Η διαφορά αυτή στα διάφορα επίπεδα της εκπαίδευσης καθορίζεται από λόγους ψυχολογικούς (ωριμότητας του παιδιού) αλλά και κοινωνικούς (μορφή των σχέσεων που επιβάλλει ο διδάσκοντας ανάλογα με το περιεχόμενο και τον τρόπο προσφοράς των αντικειμένων της διδασκαλίας, διαφορά στο επίπεδο της

μόρφωσης των εκπαιδευτικών, διαφορά στο ωράριο επαφών τους με το μαθητή).

ΜΑΘΗΤΗΣ : ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Ο έφηβος εξαιτίας του έντονου συναισθηματισμού του είναι υπερευαίσθητος, εύθικτος και ευσυγκίνητος και επηρεάζεται υπερβολικά από τις κρίσεις και τις παρατηρήσεις των μεγάλων. Το κλειδί λοιπόν για να πλησιάσουμε τον έφηβο και να τον επηρεάσουμε προς το σωστό, ώστε να ενταχθεί με ωριμότητα στη ζωή, είναι ο σεβασμός, η τιμιότητα, η ειλικρίνεια, η ευμένεια και η κατανόηση και όχι οι κολακείες και η υποκριτική συμπάθεια, που εκδηλώνεται μόνο με λόγια.

Γενικά ο άνθρωπος ήδη από την παιδική του ηλικία μαθαίνει να βλέπει τον εαυτό του με τα μάτια των άλλων. Ιδιαίτερα στην εφηβική ηλικία των βλέπει όχι μόνο μέσα από το πρίσμα του παρόντος αλλά και του παρελθόντος και του μέλλοντος.

Γι' αυτό και ο έφηβος βλέπει τον ιδανικό εαυτό του σαν πραγματικότητα. Αυτή η προσπάθεια τον βοηθάει να υπερνικήσει τις αρνητικές πληροφορίες και να οικοδομήσει μια θετική αυτοεικόνα του, που του επιτρέπει την κοινωνική συμβίωσή του.

Στο γυμνάσιο, εκτός του ότι το παιδί έχει σημειώσει πια σημαντική ψυχολογική και κοινωνική πρόοδο, ιδιαίτερη βαρύτητα έχει το γεγονός ότι στο εξής φέρει ορισμένη εμπειρία από τη σχέση του με το δάσκαλο του δημοτικού.

Το γεγονός ότι ο μαθητής έρχεται πια σ' επαφή με περισσότερους από έναν καθηγητές, έχει ως συνέπεια την απώλεια του προσωπικού δεσμού που είχε με το δάσκαλο του δημοτικού.

Πολλοί όμως υποστηρίζουν ότι ο κάθε μαθητής νοιώθει την ανάγκη να συνδέεται με κάποιον εκπαιδευτικό του σχολείου του πιο στενά από τη συνηθισμένη τυπική σχέση εκπαιδευτικού-μαθητή. Νοιώθει δηλ. την ανάγκη να συνδέεται με ένα ενήλικο ειδικό άτομο, για να μπορεί, όταν έχει ανάγκη, να

συζητάει κάποιο πρόβλημά του και να ζητάει τη συμπαράστασή του ή τη γνώμη του πάνω σ' αυτό. Αυτή η σχέση δεν έχει κάτι το τρωτό, αλλά αντίθετα βρίσκεται στα πλαίσια της σωστής παιδαγωγικής σχέσης.

Εύκολα γίνεται κατανοητό γιατί απέναντι στους καθηγητές του που εναλλάσσονται, ο μαθητής συχνά αισθάνεται ότι τους είναι ξένος. Το γεγονός αυτό, εκτός από τις επιπτώσεις που έχει στην απόδοσή του στα μαθήματα, έχει και ως συνέπεια την εσωτερική χαλάρωση του αισθήματος ευθύνης για την τήρηση μιας σωστής μαθητικής συμπεριφοράς.

Τα πράγματα, όμως, αλλάζουν και από την πλευρά του διδάσκοντα. Μπροστά στους εφήβους, ο καθηγητής δεν μπορεί να κατακτήσει τη θέση αυθεντίας που είχε ο δάσκαλος του δημοτικού, με τη γνωστή «παιδαγωγική επιτήδευση» μόνο. Τώρα πια ο έφηβος έχει φτάσει σ' ένα επίπεδο ωριμότητας που του επιτρέπει να διαβλέπει την πραγματική προσωπικότητα του καθηγητή, πίσω από την επίσημη τήρηση μιας παιδαγωγικής συμπεριφοράς της ρουτίνας. Γι' αυτό είναι ανάγκη ο καθηγητής να διαθέτει μια ισχυρή και ολοκληρωμένη προσωπικότητα ώστε να μπορεί να κρατά σωστή θέση απέναντι στους μαθητές του.

Την παιδαγωγική σχέση την καθιστούν περισσότερο εύθραυστη κατά την περίοδο αυτή, και μερικοί άλλοι παράγοντες, όπως είναι ο προσανατολισμός του εφήβου προς άλλα πρόσωπα από το άμεσο περιβάλλον του. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην περίοδο αυτή τον έφηβο τον απασχολεί έντονα η σχέση του με το αντίθετο φύλο, που επισκιάζει αναγκαστικά κάθε άλλη κοινωνική σχέση του. Θα μπορούσε να ειπωθεί μάλιστα ότι στην περίοδο αυτή, αγόρια και κορίτσια είναι δυνατό να εμφανίσουν μια ιδιαίτερα έντονη προσήλωση σε κάποιον από τους καθηγητές του αντίθετου φύλου που μόλις να διαφέρει απ' αυτή που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ερωτική. Στις περιπτώσεις αυτές η στάση του καθηγητή, χωρίς βέβαια να είναι απλά επαγγελματική ή απάνθρωπη, συγκρατεί το κατρακύλισμα της σχέσης και ταυτόχρονα την αξιοπρέπεια του ίδιου. Η γνώση ιδιαίτερα των μηχανισμών προβολής και μετάθεσης των συναισθηματικών τάσεων του παιδιού, βοηθά τους εκπαιδευτικούς να υιοθετήσουν απέναντι στο

μαθητή μια στάση θετική και γεμάτη συμπάθεια, αλλά και αρκετή ουδετερότητα, που και το μαθητή θα ωφελήσει, αλλά και τον εκπαιδευτικό θα απαλλάξει από πρόσθετες ευθύνες και αγχώδεις συναισθηματικές φορτίσεις.

Συνηθισμένη αιτία που διαταράσσει την ήδη εύθραυστη σχέση καθηγητή και μαθητή κατά την εφηβεία (όπως επίσης διαταράσσει και τη σχέση του εφήβου με τους γονείς του) είναι το γεγονός ότι ενώ ο έφηβος αισθάνεται συχνά αυτόνομος, ικανός να παίρνει σημαντικές αποφάσεις, οι άλλοι δεν του αναγνωρίζουν αυτό το δικαίωμα. Κι όμως, η αναγνώριση από τους άλλους αποτελεί για τον έφηβο ένα πολύ σημαντικό παράγοντα συμπεριφοράς.

Οι έφηβοι εκδηλώνουν τη συμπεριφορά τους με όμοιο τρόπο, αλλά για διαφορετικές αιτίες. Και οι αιτίες της αρνητικής συμπεριφοράς τους πηγάζουν από την προσπάθειά τους : α) να επισύρουν την προσοχή, β) να επιδείξουν δύναμη, γ) να εκδικηθούν, δ) να επιδείξουν ανικανότητα και ανεπάρκεια και ε) να γίνουν ανεξάρτητοι.

Η τάση που νιώθει για αυτονομία και για βεβαίωση της προσωπικότητάς του, τον οδηγεί όχι μόνο στο να αντιστέκεται ανοιχτά τις επιθυμίες και τις προσμονές του καθηγητή, αλλά και στο να αμφισβητεί πολλά απ' αυτά που εκείνος υποστηρίζει, να παίρνει προσωπικά θέση και να αντιδικεί προφορικά μ' αυτόν μέσα στην τάξη.

Μερικές φορές η σύγκρουση πηγάζει από τη διαφορά αντιλήψεών τους από τους μεγάλους, η οποία με την αλματώδη εξέλιξη και μεταβολή του πολιτισμού είναι μεγάλη. Η τάση για ανεξαρτησία κάνει τους έφηβους να αντιδρούν με το διαφορετικό χτένισμα, το παράξενο ντύσιμο, την προκλητική γλώσσα και γενικά με το διαφορετικό τρόπο ζωής.

Όπως κάθε άνθρωπος, έτσι και ο μαθητής έχει ανάγκη από σεβασμό του προσώπου του και της αξιοπρέπειάς του και από την κατανόηση και τη βοήθεια των μεγάλων. Στις συγκρούσεις μαζί του η συμπλοκή ή η παραίτηση του εκπαιδευτικού δεν είναι οι σωστές λύσεις. Τα λόγια, η εκδικητική αντίδραση του εκπαιδευτικού, ή η υποχώρηση είναι σφάλμα γιατί στη μια

περίπτωση παραβιάζει το σεβασμό προς το μαθητή, ενώ από την άλλη το σεβασμό προς τον ίδιο τον εαυτό του.

Πρέπει να αποδοκιμάζονται οι πράξεις του μαθητή και όχι ο ίδιος.

Κοιτάζοντας απ' την πλευρά του καθηγητή, η σχέση φαίνεται να διατηρεί έναν επαγγελματικό χαρακτήρα. Εκείνος φροντίζει να κρατά - με διακριτικότητα - ορισμένη «απόσταση» από το μαθητή. Οι κοινωνικοί κανόνες που διέπουν τη σχέση δεν του επιτρέπουν να δημιουργήσει με το παιδί μια εξισωμένη και πραγματικά φιλική σχέση.

Δεν είναι όμως αρκετό να σέβεται, να εκτιμά μόνο ο εκπαιδευτικός το μαθητή, αλλά είναι ανάγκη και ο μαθητής να σέβεται, να εκτιμά και να υπολογίζει τον εκπαιδευτικό. Φυσικά σ' αυτό συμβάλλει και ο ίδιος ο εκπαιδευτικός, εφόσον με την άρτια επιστημονική του συγκρότηση, την παιδαγωγική του κατάρτιση, την αγάπη του προς το μαθητή και την ολοκληρωμένη του προσωπικότητα καταξιώνεται στη συνείδησή του. Χρειάζεται ακόμη να θεωρεί το μαθητή του ελεύθερο άνθρωπο με αυτοτελή και ιδιαίτερη προσωπικότητα και να τον πλησιάσει, αλλά χωρίς να εξισωθεί και να εξομοιωθεί μαζί του, με αγάπη, συναίσθηση ευθύνης και πραγματικό ενδιαφέρον για τις ανάγκες του και τα προβλήματά του ως μεγαλύτερος προς μικρότερο, που έχει την ανάγκη του. βέβαια μεταξύ τους πρέπει να αναπτυχθεί αγάπη και συμπάθεια, αλλά όχι, όπως ανάμεσα σε ίσους και σε συνομηλίκους.

Υπάρχουν, όμως, και άλλοι λόγοι που αναγκάζουν τον καθηγητή να διατηρεί ορισμένη απόσταση από το μαθητή. Ανάμεσα σ' αυτούς δεν πρέπει να παραληφθεί το γεγονός ότι ο καθηγητής κατά βάθος ενδιαφέρεται περισσότερο για τον μαθητή όπως αυτός πρέπει να γίνει στο μέλλον και όχι τόσο όπως είναι αυτή τη στιγμή.

Επίσης, η απόσταση που κρατά είναι τόση, όση θα μπορούσε να θεωρηθεί αρκετή για να προστατέψει το κύρος του και το γόητρό του. Κρατώντας την απόσταση αυτή ο καθηγητής φροντίζει να προφυλάξει και να διατηρήσει τη σχέση ανισότητας που υπάρχει δεδομένη υπέρ του, σύμφωνα με ένα πρότυπο που είναι παραδεκτό σε παγκόσμια κλίμακα.

Η στάση του αυτή έχει ορισμένες θετικές συνέπειες από παιδαγωγική άποψη. Διατηρώντας την απόσταση που χρειάζεται, ο καθηγητής υποδηλώνει κατά ένα τρόπο στους μαθητές ότι δεν βρίσκεται στην αίθουσα απλώς και μόνο για να τους αγαπά. Είναι εκεί για να τους βοηθά από καθήκον εκπροσωπώντας παράλληλα το νόμο και τους κανονισμούς. Έτσι, μέσα από τα βιώματα της τάξης, οι μαθητές κατανοούν ότι σε μια τυπική κοινωνική σχέση εκτός απ' τη συμπάθεια και την αγάπη, σημασία έχει και η συμμόρφωση στους νόμους, στους κανονισμούς και τις συμβατικότητες.

Εκτός, όμως, από τον καθηγητή, και ο μαθητής από την πλευρά του κρατά ορισμένη απόσταση απ' αυτόν με απώτερο σκοπό να προστατεύει (π.χ. νιώθει άβολα σε μια ιδιαίτερη συζήτηση μαζί του, ενώ νιώθει ασφαλισμένος απέναντί του όταν βρίσκεται με άλλους συμμαθητές του ή με ολόκληρη την ομάδα της τάξης).

Ο μαθητής τόσο με την απόσταση που τηρεί, όσο και με την επιθετικότητα που ενίοτε δείχνει προς τον καθηγητή του σκοπεύει στην αυτονομία του : να καταλήξει να ρυθμίζει τη συμπεριφορά του και τις πράξεις του σύμφωνα με τις προσωπικές του παρωθήσεις, συγκινήσεις, κρίσεις και εντυπώσεις. Γι' αυτό και ο καθηγητής, ο οποίος κατά βάση τον ετοιμάζει ώστε να αυτονομηθεί, δε θα πρέπει να ενεργεί με τρόπο που να συντρίβει μια τέτοια επιθετικότητα.

Η καλή διάθεση και η προσπάθεια για κατανόηση είναι η απαραίτητη προϋπόθεση για συνεννόηση με τον έφηβο. Η στάση αυτή του ενήλικου απέναντί του θα τον κάνει να εγκαταλείψει την τάση του για απομόνωση και την αντιδραστική και επαναστατική του τάση προς τους ενήλικους και γενικά προς κάθε τι παραδοσιακό. Έτσι θ' αφήσει τις ιδιορρυθμίες, τις παραξενιές και την εκζήτηση και θα οδηγηθεί στο διάλογο και στη συνεργασία. Με τον τρόπο λοιπόν αυτό θα μπορέσει και ο εκπαιδευτικός με την ωριμότητα τη δική του να τον διαφωτίσει και να τον βοηθήσει να επιλύσει τα προβλήματά του κατά τη δύσκολη αυτή πορεία της ζωής του.

Ο άνθρωπος μέσα στο μαθητή, προπάντων στην εφηβική ηλικία, είναι κάτι το πολύ μεγάλο και το ιερό, που δεν έχει κανέναν το δικαίωμα να το βιάζει να μπει μέσα σε έτοιμα σχήματα και καλούπια. Γι' αυτό πρέπει ο

εκπαιδευτικός μόνο να βοηθάει τους μαθητές του να βρουν το σωστό δρόμο και να κάνουν τα δικά τους βήματα στο δρόμο τους και να διατηρούν κανονική ισορροπία ανάμεσα στις ικανότητές τους και στα όνειρά τους και στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος.

Υπάρχει μεγάλη αλήθεια στα λόγια του Νίτσε: *«Ο ανθρωπισμός του δασκάλου του επιβάλλει να προφυλάσσει τους μαθητές του από τον εαυτό του»*.

Τελικά, παρά τον επαγγελματικό χαρακτήρα που φροντίζει να δίνει ο καθηγητής στη σχέση του με το μαθητή και παρά την αμοιβαία απόστασή τους, οι γενικότερες σχέσεις δεν παύουν να είναι ταυτόχρονα αρκετά βαθιές και ανεπιφύλακτες. Η διάμεση απόσταση δεν είναι συνήθως τόσο μεγάλη, ώστε τελικά ο καθηγητής να είναι μακρινός και απρόσιτος για το μαθητή, αρκεί ο καθηγητής να μη τη διανοίγει πέρα από το συνηθισμένο όριο ή να μην την μετατρέπει με τη γενικότερη συμπεριφορά του σε εμπόδιο. Όταν παρά τη διάμεση απόσταση, ο μαθητής νιώθει συγκινησιακά δεμένος με τον καθηγητή του, διακατέχεται από αισθήματα ασφάλειας και ευφορίας μέσα στην τάξη, το ίδιο συμβαίνει και με τον καθηγητή όταν οι μαθητές έχουν εμπιστοσύνη στην πρόθεσή του και στις ικανότητές του.

Ο μαθητής και κυρίως ο έφηβος έχει ανάγκη από το θερμό ενδιαφέρον του καθηγητή του, ακόμη και όταν δεν το δείχνει ή όταν προσπαθεί να επιδείξει στους άλλους την αυτονομία του. Η εφηβεία είναι μια τομή της ηλικίας που δημιουργεί στο νέο πολλά προβλήματα σχετικά με τη μάθησή του και καθαρά ψυχολογικά.

Η σωστή αγωγή οικοδομείται μόνο με την ειλικρινή συμπεριφορά του εκπαιδευτικού απέναντι στον έφηβο μακριά από συμβατικότητες και υποκρισίες. Για να μπορέσει ακόμη ο εκπαιδευτικός να επιδράσει θετικά στον έφηβο και στην αγωγή και στη μάθησή του, χρειάζεται να διέπεται από γνησιότητα και φυσικότητα θερμών αισθημάτων απέναντί του, από άδολη και χωρίς προσωπείο στάση και συμπεριφορά, από σεβασμό προς τα συναισθήματα, τη γνώμη και γενικά την προσωπικότητα του και να έχει πίστη και εμπιστοσύνη προς αυτόν. Με την κατανόηση θα νοιώσει ο μαθητής ότι υπάρχει κάποιος, που τον καταλαβαίνει και ενδιαφέρεται γι' αυτόν. Ιδιαίτερα

πικραίνουν τον έφηβο η υποκρισία και ο εγωισμός των μεγάλων, η αδιαφορία προς την προσωπική του αξία και η περιφρόνηση γενικά. Ο καθηγητής πρέπει να είναι σε θέση να δείξει ειλικρινή διάθεση να τον πλησιάσει, και ταυτόχρονα να μπορεί να εκμεταλλευτεί ορισμένες ευκαιρίες και δραστηριότητες που παρέχονται έξω από την αίθουσα διδασκαλίας και στο περιβάριο των δραστηριοτήτων της τάξης.

Συνήθως, όμως, ο έφηβος δεν βρίσκει τη συμπαράσταση και τη βοήθεια με τη μορφή που αυτός θα ήθελε, και γι' αυτό κατηγορεί συχνά τους καθηγητές του για αδιαφορία.

Κατά γενικό κανόνα μέσα στην τάξη – ομάδα οι μαθητές ζητούν την επιδοκιμασία τόσο του καθηγητή όσο και των συμμαθητών. Με την πάροδο, όμως, του χρόνου η πίεση της ομάδας τους γίνεται ισχυρότερη, γι' αυτό και αρχίζει να παίζει σημαντικότερο ρόλο η αναγνώριση και η επιδοκιμασία από τους συνομήλικους. Πολλές φορές δε, προκειμένου να αναγνωριστούν και να επιδοκιμαστούν από την ομάδα τους συμπεριφέρονται με τέτοιο τρόπο που να εκνευρίσει ή ακόμα και να σοκάρει τον καθηγητή.

Όταν ο μαθητής δημιουργήσει μια «χαρισματική» εικόνα για τον καθηγητή του – εδώ σημαντικός παράγοντας είναι η προσωπικότητα του καθηγητή – τότε στο πρόσωπό του βλέπει κάποιο πρότυπο ή κάποιο υπόδειγμα.

Η ταύτιση του μαθητή με το δάσκαλο γίνεται διαδικασία που ρυθμίζει τις προσπάθειές του στο σχολείο και τις παρωθήσεις του για μάθηση. Τον οδηγεί στην προσπάθεια να υιοθετήσει ορισμένους γενικότερους τρόπους συμπεριφοράς, ορισμένες διαθέσεις και στάσεις, όπως επίσης και στο να αφομοιώσει ορισμένες αξίες που αναγνωρίζει ως σημαντικές στο πρόσωπο του δασκάλου του. Παράλληλα, συμβάλλει και στη διαμόρφωση της προσωπικότητάς του με ένα άλλο γενικότερο τρόπο : τον προσανατολίζει θετικά προς το μέλλον του δηλ. προς αυτό που θα καταλήξει να γίνει ως ενήλικος. Και έπειτα είναι γεγονός ότι τον παρωθεί σε πράξεις που δείχνουν ότι ξεπερνά, ότι υπερβαίνει το εξελικτικό του επίπεδο εκείνης της στιγμής. Γιατί από το παιδί η ταύτιση συνάγεται με την επιθυμία του να μεγαλώσει και να

μπορέσει να κάνει ότι κάνουν οι ενήλικοι. Με τον τρόπο αυτό προφυλάσσει τη συμπεριφορά του από παλινδρομήσεις σε προηγούμενα στάδια.

Ωστόσο, ο μαθητής που συνταυτίζεται με τον καθηγητή του κινδυνεύει να αλλοτριωθεί, εάν παραχαράξει τον εαυτό του. Τελικά, αποτρέπεται απ' αυτόν τον κίνδυνο με τη δυνατότητά του να αδυνατίζει βαθμιαία το δεσμό του με τον καθηγητή, και με την πορεία του προς την αυτονομία και τον αυτοπροσδιορισμό του. Αυτήν την ενέργεια είναι αναγκαίο να την υποβοηθά και ο καθηγητής με κατάλληλες δραστηριότητες και αντιδράσεις.

Ο μαθητής είναι δυνατό να ταυτιστεί όμως και με ορισμένους συμμαθητές του ή με φίλους του. Ο ρόλος της τάξης-ομάδας είναι αντιρροπιστικός στη μονόπλευρη προσκόλληση του μαθητή στον καθηγητή. Συνταυτιζόμενος με κάποιον από τους συνομήλικούς του είναι σαν να χρησιμοποιεί την ομάδα «εναντίον» του καθηγητή ή τουλάχιστον, σα να τη θέτει ενδιάμεσο εμπόδιο για να αποφύγει την ολοκληρωτική επιβολή του. Για να διαδραματίσει αποτελεσματικότερα ένα τέτοιο ρόλο η τάξη, πρέπει να είναι έτσι διαρθρωμένη, ώστε με ποικίλες δραστηριότητες (π.χ. με σχολικό τυπογραφείο, με οργανωμένες αθλητικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις) να δίνεται η δυνατότητα σε ορισμένους μαθητές να ξεχωρίσουν για τις ικανότητές τους, και να αποτελέσουν υπόδειγμα για τους υπόλοιπους.

Ακόμη και σ' αυτή την περίπτωση, όμως, ο ταυτοποιητικός ρόλος του καθηγητή παρότι αδυνατίζει δεν ανακόπτεται πλήρως, εξακολουθώντας να είναι σημαντικός.

Η προσπάθεια του καθηγητή, βέβαια δεν έχει στόχο να εξομοιώσει τον μαθητή με τον ίδιο, αλλά να πλησιάσει ο μαθητής όσο το δυνατόν εγγύτερα στο πρότυπο του μαθητή που αυτός έχει κατά νου. Οδηγός σε κάθε βήμα του θα είναι η καλή διάθεση, η με λογικά επιχειρήματα πειθώ και ο σεβασμός του. Και ο σεβασμός προς τον έφηβο δημιουργείται, όταν ο ενήλικος βλέπει στο πρόσωπο εκείνου τον αυριανό ενήλικο και συνεργάτη στο στίβο της ζωής.

Μεταξύ των καθηγητών υπάρχουν σημαντικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίο ενεργούν προκειμένου να υλοποιήσουν το πρότυπο που έχουν

υπόψη τους. Τα μέσα, όμως που από γενικότερη άποψη χρησιμοποιούν για το σκοπό αυτό είναι τα ίδια.

Πρώτο μέσο είναι η αξιολόγηση των μαθητών, και δεύτερο ο τρόπος επικοινωνίας μ' αυτούς, που και αυτός κρύβει αξιολογική στάση προς τους μαθητές.

Οι χαρακτηρισμοί (ή οι βαθμοί), τους οποίους δίνει ο καθηγητής, οι επιδοκimasίες και οι έπαινοι τους οποίους απευθύνει, οι διάφορες εκτιμήσεις και κρίσεις που διατυπώνει για τις δραστηριότητες κάθε μαθητή του, και οι αξιολογήσεις που κάνει στις διάφορες σχολικές εργασίες, εκτός από το λειτουργικό ρόλο που έχουν μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα, έχουν και έναν ακόμη ρόλο : αποβλέπουν στο να παρωθήσουν το μαθητή να ακολουθήσει τη συμπεριφορά που περιμένει ο καθηγητής, η οποία είναι σύμφωνη με το πρότυπο του μαθητή που αυτός έχει υπ' όψη.

Μελέτες, όμως, σχετικές με το θέμα έδειξαν ότι οι μαθητές γενικά θεωρούν τις εκτιμήσεις και τη βαθμολογία του καθηγητή μια καθαρά υποκειμενική ενέργεια που αποκτά μόνο «συγκινησιακή» σημασία. Γενικά, θεωρούν τους πολύ καλούς βαθμούς ως «βαθμούς αγάπης» του καθηγητή προς ορισμένους μαθητές, ανεξάρτητα αν αυτό το ομολογούν ανοιχτά ή το παρασιωπούν.

Η εικόνα που σχηματίζει ο μαθητής για τον καθηγητή, δεν το αφορά ως άτομο, αλλά ως ένα πρόσωπο που ενεργεί μέσα σ' ένα ιδιαίτερο χώρο και απέναντι σε καταστάσεις αρκετά ιδιόζουσες. Αυτό που κυρίως αφομοιώνει και εσωτερικοποιεί ο μαθητής από τον καθηγητή του δεν είναι τόσο η προσωπικότητά του, όσο κυρίως οι σχέσεις του με τον κύριο ρόλο του. Ο ρόλος του καθηγητή, δηλαδή το στοιχείο στο οποίο επιμένει ιδιαίτερα ο μαθητής, είναι ένας κοινωνικός ρόλος «κατασκευασμένος» με βάση ορισμένα γενικότερα στερεότυπα της κοινωνίας.

Ιδιαίτερα σήμερα οι ευθύνες απέναντι στο μαθητή είναι περισσότερο αυξημένες από κάθε άλλη εποχή. Όχι μόνο με λόγια, αλλά περισσότερο με έργα πρέπει να εμπνεύσει στο μαθητή την αντίσταση προς το κακό, την

αυτογνωσία και τον αυτοέλεγχο, ώστε φεύγοντας από το σχολείο να μη χρειάζεται την προστασία τον ενηλίκου.

Ο χώρος ενέργειας του καθηγητή δε μένει ανεπηρέαστος στην αντίληψη του μαθητή : με τη μεσολάβηση των γονέων του το παιδί γνωρίζει ήδη ορισμένους ρόλους που έχει διαμορφώσει η κοινωνία, εκτιμά και ταυτόχρονα αποκτά ορισμένες αξίες της κοινωνίας, και έχοντας ως βάση όλα αυτά, περιμένει να δει πραγματοποιούμενες ορισμένες μορφές συμπεριφοράς.

Στο σχολείο ο καθηγητής καλείται να διαδραματίσει ένα ρόλο που στις κύριες γραμμές του είναι κοινωνικά καθορισμένος. Προκαταβολικά, λοιπόν, η αντίληψη του μαθητή για τον καθηγητή διαμορφώνεται μέσα απ' όλα αυτά τα στοιχεία.

Αυτή η γενικότερη συμμόρφωση στις κοινωνικές απαιτήσεις, δίνει στο ρόλο του καθηγητή μια ομοιομορφία και μια στερεοτυπία που κανονικά θα πρέπει να τη βρούμε μέσα στη σχετική εικόνα που σχηματίζει κάθε μαθητής. Όμως, ο κάθε καθηγητής μπαίνει στον ιδιαίτερο ρόλο του ως άτομο που έχει τη δική του προσωπικότητα, ιστορία και εμπειρία. Το ρόλο που αναλαμβάνει τον πραγματοποιεί μ' ένα τρόπο που καθορίζεται από τις προσωπικές του δυνατότητες και παρωθήσεις. Έπειτα, και η γενικότερη κατάσταση του σχολείου δεν παραμένει συνεχώς αμετάβλητη. Έτσι, οι παραστάσεις του μαθητή τελικά είναι διαφοροποιημένες τόσο ως προς τα πρόσωπα των καθηγητών, όσο και ως προς τις καταστάσεις που αντιμετωπίζει κατά τη διάρκεια της φοίτησής του στο σχολείο.

Κλείνουμε με τα λόγια ενός μαθητή προς τον καθηγητή του, που δημοσιεύτηκαν στο Πληροφοριακό Δελτίο του Κολλεγίου Saint Michel των Βρυξελλών.

«ΕΝΑΣ ΜΑΘΗΤΗΣ ΜΙΛΑΕΙ ΣΤΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΟΥ

1. Προσπαθήστε να είσθε ανθρώπινος και όχι μόνο μια μηχανή διδασκαλίας.
2. Μη δίνετε την πρώτη θέση στην ύλη, που διδάσκετε, αλλά σε μας τους μαθητές σας.
3. Κάντε με να νιώσω ότι ενδιαφέρεστε για μένα, θεωρώντας με σαν ένα ανθρώπινο πλάσμα και όχι σαν έναν απλό αριθμό του βαθμολογίου σας.
4. Μη με κρίνετε μόνο από τους βαθμούς, που πετυχαίνω με τις απαντήσεις μου, αλλά περισσότερο από την προσπάθεια, που καταβάλλω.
5. Μην περιμένετε να ξεπεράσω το ταλέντο μου και τις δυνατότητές μου και δώστε μου κάποια ενθάρρυνση κάπου κάπου.
6. Μη ζητάτε από μένα να θεωρώ τις σπουδές μου σαν την πιο μεγάλη απόλαυση της ζωής μου. Ειλικρινά δεν είναι κάτι τέτοιο για μένα.
7. Μην περιμένετε να ικανοποιούμαι με όλα τα θέματα, που διδάσκετε. Υπάρχουν και άλλα που με ενδιαφέρουν, ίσως μάλιστα και περισσότερο στην περίπτωση μου.
8. Βοηθήστε με να μάθω να σκέπτομαι και να κρίνω μόνος μου και όχι να απομνημονεύω έτοιμες απαντήσεις. Βοηθήστε με περισσότερο να βρίσκω μόνος μου τις απαντήσεις, έστω κι αν αυτό είναι περισσότερο κουραστικό και για σας και για μένα.
9. Ακούστε πρόθυμα τις ερωτήσεις, που κάνω με σοβαρότητα, έστω κι αν σας φαίνονται βλακώδεις. Μ' αυτή τη συμπεριφορά σας θα μάθετε και μένα ν' ακούω τους άλλους προσεκτικά.
10. Να έχετε απαιτήσεις από μένα, φτάνει να είστε δίκαιος. Γνωρίζω πως είναι αναγκαίο αυτό, έστω και αν επαναστατώ εξωτερικά.

11. Μη με γελοιοποιείται μπροστά στους συμμαθητές μου. Αυτό πληγώνει και οπωσδήποτε θα στραφεί εναντίον σας. Μια λέξη σας, που θα ειπωθεί ιδιαίτερος με σοβαρότητα και καλοσύνη, θα φέρει μεγαλύτερο αποτέλεσμα.
12. Μη με οικτείρετε μπροστά στους άλλους, όταν δεν τα καταφέρνω καλά σε κάτι. Αυτός ο οίκτος φέρνει αμηχανία.
13. Μη μου προβάλλετε άλλο συμμαθητή μου για παράδειγμα, έτσι υπάρχει φόβος να τον μισήσω.
14. Όταν πετυχαίνω κάτι, μη με παρουσιάζετε σαν παράδειγμα στους άλλους. Αυτό με βάζει σε δύσκολη θέση. Σε μια τέτοια περίπτωση θα χαρώ πολύ μ' ένα καλό σας λόγο.
15. Κρατήστε για τον εαυτό σας, παρακαλώ, τα προσωπικά σας προβλήματα και τις πολιτικές σας ιδέες. Έτσι κι αλλιώς δεν είμαι σε θέση ούτε να τα λύσω ούτε να τις κρίνω.
16. Θυμάστε καμιά φορά ότι ήσασταν και σεις κάποτε μαθητής; Είχατε καλύτερους βαθμούς και δεν ξεχνούσατε ποτέ;
17. Σας παρακαλώ να συνεχίζετε πάντα τη μελέτη σας και να μη χρησιμοποιείται στην τάξη με μηχανικό τρόπο τις κιτρινισμένες σημειώσεις, που συντάξατε πριν από πολλά χρόνια.
18. Μην προσδοκάτε από μένα πολύ συχνά ένα λόγο ευχαριστίας. Είμαι ευγνώμων, αλλά δυσκολεύομαι πολύ να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου με λόγια.
19. Κι έτσι... σας ευχαριστώ πολύ!»

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΥ ΜΕΡΟΥΣ

Το δεύτερο μέρος αποτελεί το ερευνητικό τμήμα της εργασίας. Αντικειμενικός στόχος ήταν η άμεση επαφή με τα πρόσωπα που ασχολείται κυρίως η εργασία, δηλαδή τα παιδιά της εφηβικής ηλικίας. Διανεμήθηκε στους μαθητές ένα ερωτηματολόγιο, με ερωτήσεις που αφορούν την καθημερινή επαφή και τις σχέσεις τους με τους καθηγητές.

Ένας άλλος τρόπος άμεσης επαφής με τους μαθητές είναι η προσωπική συνέντευξη. Πέρα όμως απ' το γεγονός ότι απαιτείται πολύς χρόνος, ο τρόπος αυτός παρουσιάζει ένα ακόμη σημαντικό μειονέκτημα : οι μαθητές γνωρίζοντας πως μιλούν με μελλοντικούς καθηγητές, είναι δυνατό να αποκρύψουν τις πραγματικές τους σκέψεις προκειμένου να μη φανούν αγενείς.

Ο τρόπος που επιλέχτηκε, με τη χρησιμοποίηση ενός ερωτηματολογίου είναι ο πλέον κατάλληλος, αφού παρέχει έναν αξιόπιστο τρόπο για την άμεση επαφή με τους μαθητές, και επίσης δίνει τη δυνατότητα να πραγματοποιηθεί έρευνα με σχετικά μεγάλο δείγμα, μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα.

Η μελέτη του υπό εξέταση θέματος μέσω της κατάλληλης βιβλιογραφίας, βοήθησε στην απόκτηση ορισμένων θεωρητικών βάσεων οι οποίες απαιτούνται για τη σύνταξη του ερωτηματολογίου.

Στη σύνταξή του ελήφθησαν υπόψη τα παρακάτω στοιχεία :

- α) Η ηλικία των ατόμων στα οποία απευθύνεται.
- β) Η σαφήνεια των ερωτήσεων.
- γ) Το μικρό χρονικό διάστημα μέσα στο οποίο έπρεπε να απαντηθεί.

Στο ερωτηματολόγιο περιλαμβάνονται είκοσι ερωτήσεις, ο καταρτισμός των οποίων είναι τέτοιος ώστε να περιορίζει και να συγκεκριμενοποιεί το χώρο απάντησης των εφήβων.

Αυτό βοηθά στο να μπορέσει ο έφηβος να απαντήσει σε μικρό χρονικό διάστημα σ' όλες τις ερωτήσεις, οι οποίες λόγω του μεγάλου αριθμού τους θα τον κούραζαν και θα του προκαλούσαν δυσφορία.

Η έρευνα έγινε στις τρεις Τάξεις του Λυκείου:

Στην Α' τάξη του 1^{ου} Λυκείου Αιγίου, στη Β' τάξη του Τ.Ε.Λ. Αιγίου και στη Γ' τάξη του 3^{ου} Λυκείου Ν. Σμύρνης.

Το δείγμα περιλαμβάνει τις απαντήσεις εκατόν είκοσι μαθητών που αποτελεί έναν ικανοποιητικό αριθμό ώστε να προκύψουν ορισμένα σαφή συμπεράσματα.

Πρέπει εδώ να σημειωθεί ότι τα αποτελέσματα μιας τέτοιας έρευνας και επομένως τα συμπεράσματα που εξάγονται απ' αυτή, θα μπορούσαν να ήταν διαφορετικά αν η έρευνα είχε διεξαχθεί σε περιοχές με άλλες συνθήκες διαβίωσης, αφού η παιδαγωγική σχέση όπως και κάθε άλλη κοινωνική σχέση επηρεάζεται από τη δομή της τοπικής κοινωνίας μέσα στην οποία αναπτύσσεται.

Η τελική μορφή του ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε βρίσκεται στις επόμενες σελίδες της εργασίας, όπου μετά από κάθε ερώτηση ακολουθούν τα αποτελέσματα και η επεξεργασία αυτών, όπως επίσης σχολιασμός, παρατηρήσεις και συγκρίσεις με όσα αναφέρθηκαν στο θεωρητικό μέρος.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΡΩΤΗΣΗ 1η

Ποια πιστεύετε ότι είναι η ιδανική ηλικία για έναν καθηγητή;

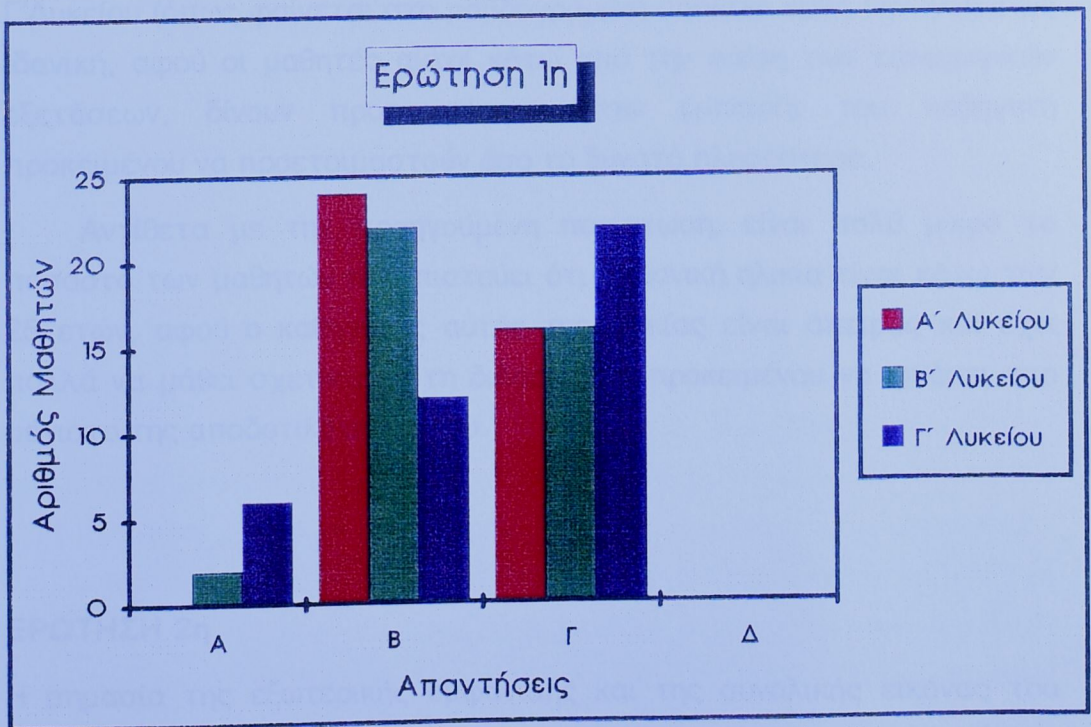
A. Κάτω των 25

B. Από 25 έως 35

Γ. Από 35 έως 45

Δ. Ανω των 45

Στην ερώτηση αυτή το 48,3% των μαθητών επέλεξε την απάντηση B, το 45% την απάντηση Γ, το 6,7% την απάντηση A ενώ κανείς μαθητής δεν επέλεξε την απάντηση Δ.

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις, η πλειοψηφία των μαθητών θεωρεί ιδανική ηλικία για έναν καθηγητή αυτή που κυμαίνεται μεταξύ 25 και 35

ετών, ενώ κανείς δεν θεωρεί ιδανική την ηλικία άνω των 45 ετών. Αυτό δηλώνει πως επιζητούν για τον καθηγητή τους, αφ'ενός να κατανοεί τις ανάγκες τους και αφ'ετέρου να μπορούν οι ίδιοι να αισθάνονται άνετα μαζί του, απαλλαγμένοι από την υποχρέωση να κρατούν μια εντελώς τυπική στάση απέναντί του. Επίσης, επιζητούν να αισθάνονται απαλλαγμένοι από το αίσθημα υποταγής, που ίσως νιώθουν απέναντι σ'ένα καθηγητή ο οποίος θα μπορούσε να ήταν γονέας τους.

Ενα επίσης μεγάλο ποσοστό των μαθητών θεωρεί πως η ιδανική ηλικία για έναν καθηγητή κυμαίνεται μεταξύ 35 και 45 ετών. Αυτό δικαιολογείται από το γεγονός, ότι και σ'αυτή την περίπτωση η διαφορά της ηλικίας μεταξύ καθηγητή-μαθητή δεν είναι τόσο μεγάλη, ώστε να δημιουργεί το λεγόμενο "χάσμα των γενεών".

Επιπρόσθετα, η πείρα του καθηγητή αυτής της ηλικίας είναι τέτοια, ώστε οι μαθητές να τον θεωρούν ικανό να διδάξει με μεγάλη επιτυχία. Απόδειξη του προαναφερθέντος είναι ότι η πλειοψηφία των μαθητών της Γ'Λυκείου (όπως φαίνεται στο ραβδόγραμμα) επέλεξε αυτή την ηλικία ως ιδανική, αφού οι μαθητές αυτοί κάτω από την πίεση των εισαγωγικών εξετάσεων, δίνουν προτεραιότητα στην εμπειρία του καθηγητή προκειμένου να προετοιμαστούν όσο το δυνατό πληρέστερα.

Αντίθετα με την προηγούμενη περίπτωση, είναι πολύ μικρό το ποσοστό των μαθητών που πιστεύει ότι η ιδανική ηλικία είναι κάτω των 25 ετών, αφού ο καθηγητής αυτής της ηλικίας είναι άπειρος και έχει πολλά να μάθει σχετικά με τη διδασκαλία, προκειμένου να φτάσει στο μέγιστο της αποδοτικότητάς του.

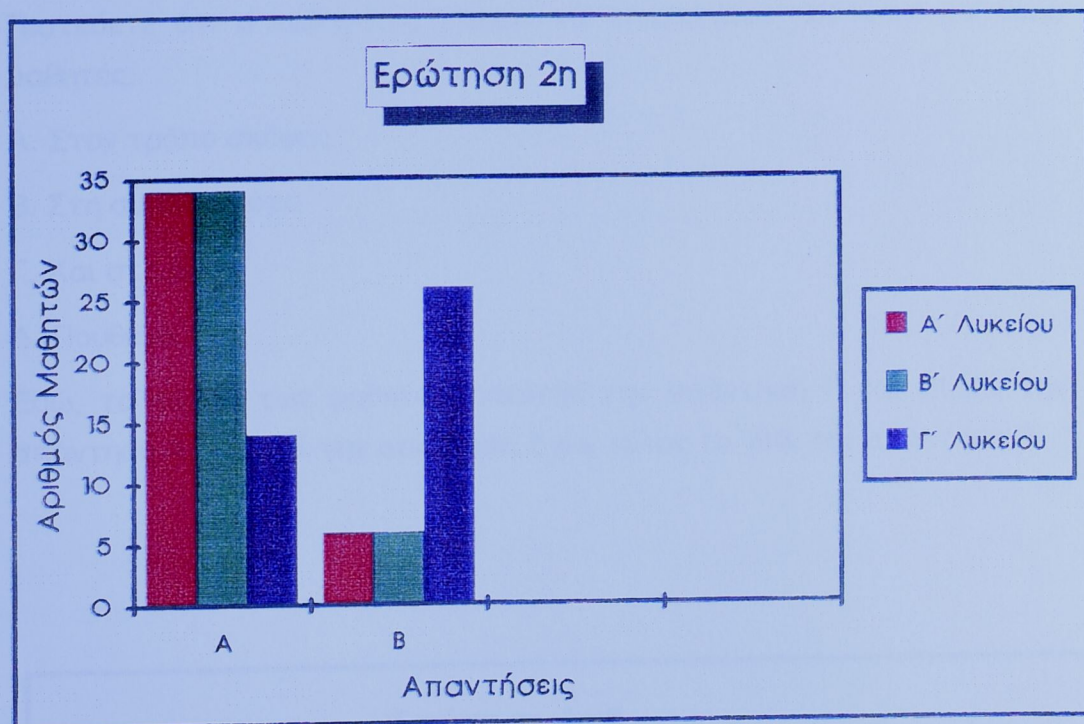
ΕΡΩΤΗΣΗ 2η

Η σημασία της εξωτερικής εμφάνισης και της συνολικής εικόνας του καθηγητή ως προς την αποδοχή ή απόρριψη του από τους μαθητές είναι:

A. Μεγάλη

B. Πολύ μικρή

Στην ερώτηση αυτή το 68,3% των μαθητών επέλεξε την απάντηση Α ενώ το 31,7% επέλεξε την απάντηση Β.

Στην εφηβική ηλικία στην οποία βρίσκονται οι μαθητές, η εξωτερική εμφάνιση και η γενικότερη εικόνα τους, έχει πολύ μεγάλη σημασία για τους ίδιους, αφού αποτελεί σημαντικό παράγοντα αποδοχής από τους συνομήλικούς τους. Ομοια και οι ίδιοι περνούν από "μικροσκόπιο" την εξωτερική εμφάνιση των άλλων, χωρίς απ'αυτή τη λεπτομερή εξέταση να ξεφεύγει ούτε ο καθηγητής τους. Αυτή είναι η αιτία που η πλειοψηφία των μαθητών θεωρεί πως η σημασία της εξωτερικής εμφάνισης και της συνολικής εικόνας του καθηγητή είναι μεγάλη, όσον αφορά την αποδοχή ή την απόρριψή του απ'τους ίδιους. Αξιοσημείωτη είναι η διαφοροποίηση των μαθητών της Γ'Λυκείου, όπου η πλειοψηφία τους, δίνει μικρή σημασία στην εξωτερική εμφάνιση του καθηγητή. Αυτό συμβαίνει διότι αφ'ενός οι μαθητές της Γ'Λυκείου οδεύουν προς τη μετεφηβική ηλικία και αφ'ετέρου

κάτω από την πίεση των εισαγωγικών εξετάσεων, δίνουν προτεραιότητα στην αποδοτικότητα του καθηγητή.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3η

Πιστεύετε ότι ο καθηγητής μπορεί να αποτελέσει πρότυπο για τους μαθητές:

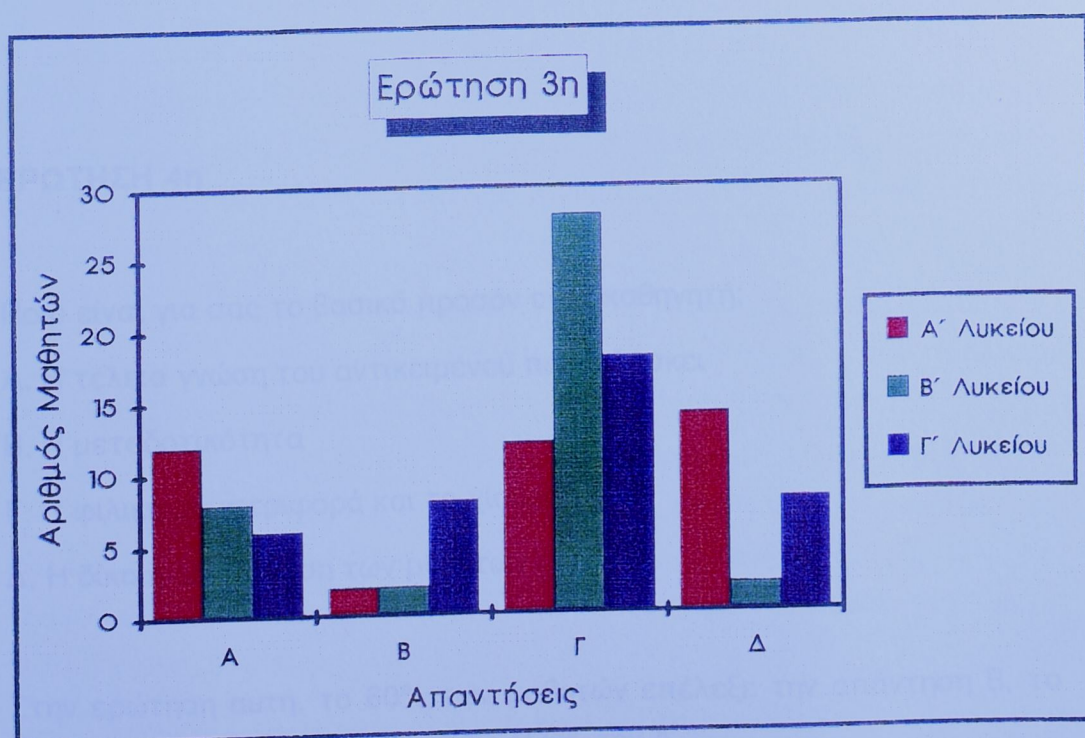
A. Στον τρόπο σκέψης

B. Στη συμπεριφορά

Γ. Και στα δύο

Δ. Πουθενά

Εδώ, το 48,4% των μαθητών επέλεξε την απάντηση Γ, το 21,6% την απάντηση A, το 20% την απάντηση Δ και τέλος το 10% την απάντηση B.

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των μαθητών μόνο το 20% απ'αυτούς πιστεύει πως ο καθηγητής δεν μπορεί να αποτελέσει πρότυπο σε κάποιο τομέα, ενώ αντίθετα το μεγαλύτερο ποσοστό (συνολικά 80%)

θεωρεί ότι ο καθηγητής αποτελεί πρότυπο είτε στον τρόπο σκέψης είτε στη συμπεριφορά είτε και στα δύο. Τα αποτελέσματα αυτά συμφωνούν απόλυτα με όσα έχουν αναφερθεί στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, όπου έχει υποστηριχθεί πως ο καθηγητής αποτελεί πρότυπο για τους μαθητές. Μέσα απ'τις απαντήσεις τους, αναδύεται η σημασία της παρουσίας και του έργου του καθηγητή, καθώς και το αντίκτυπο που έχουν στους ίδους.

Ο ρόλος του καθηγητή δεν περιορίζεται μόνο στη μεταφορά γνώσεων, γι'αυτό οφείλει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός στα πρότυπα που δίνει με την παρουσία του μέσα στην τάξη.

- Αλλωστε, ο κύριος σκοπός του σχολείου δεν είναι η δημιουργία επιστημόνων, αλλά η διαπαιδαγώγηση των παιδιών για την ομαλή ενσωμάτωσή τους στην κοινωνία.

ΕΡΩΤΗΣΗ 4η

Ποιο είναι για σας το βασικό προσόν ενός καθηγητή;

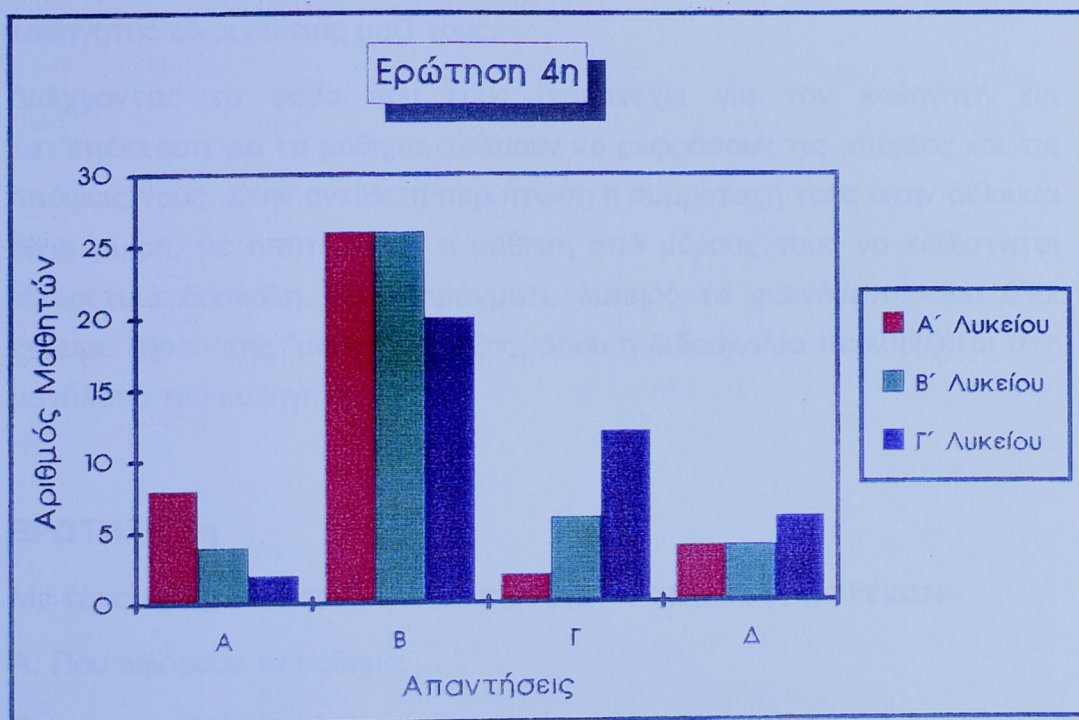
A. Η τέλεια γνώση του αντικειμένου που διδάσκει

B. Η μεταδοτικότητα

Γ. Η φιλική συμπεριφορά και το χιούμορ

Δ. Η δίκαιη αξιολόγηση των μαθητών

Στην ερώτηση αυτή, το 60% των μαθητών επέλεξε την απάντηση B, το 16,7% την Γ, το 11,6% την A και το 11,6% την Δ.

Η ικανότητα μετάδοσης των γνώσεων, αποτελεί κατά τους μαθητές, το βασικό προσόν ενός καθηγητή. Λίγοι μαθητές θεωρούν κύριο προσόν την τέλεια γνώση του αντικειμένου, αφού το σημαντικό είναι να μπορεί ο καθηγητής να τους δώσει αυτά που γνωρίζει, με τέτοιο τρόπο, ώστε να γίνουν κτήμα τους.

Όσο μεγαλύτερη είναι η μεταδοτικότητα του καθηγητή, τόσο πληρέστερα κατανοούν το γνωστικό αντικείμενο οι μαθητές, και μάλιστα καταβάλλοντας μικρότερη προσπάθεια. Έτσι η διδασκαλία γίνεται ευχάριστη γι'αυτούς, οπότε δίνεται η δυνατότητα στην παιδαγωγική σχέση να αναπτυχθεί και να λάβει ιδανικές διαστάσεις. Ο καθηγητής, εφοδιασμένος με την εμπιστοσύνη και την εκτίμηση των μαθητών του, είναι πλέον σε θέση να τους πλησιάσει και να συμβάλλει ουσιαστικά στην διαπεδαγωγή τους.

Το δεύτερο σε προτιμήσεις ως βασικό προσόν του καθηγητή, είναι η φιλική συμπεριφορά και το χιούμορ. Αυτό δείχνει πως οι μαθητές

αισθάνονται πιο άνετα και παρακολουθούν με διάθεση το μάθημα, όταν ο καθηγητής είναι οικείος μαζί τους.

Διώχνοντας το φόβο που τους διακατέχει για τον καθηγητή και κατ'επέκταση για το μάθημα, τολμούν να εκφράσουν τις απορίες και τις απόψεις τους. Στην αντίθετη περίπτωση η συμμετοχή τους στην αίθουσα είναι μικρή, με αποτέλεσμα η μάθηση από μέρους τους να καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη. Είναι πράγματι, λυπηρό το φαινόμενο -που όλοι έχουμε ζήσει- της "μουγγής" τάξης, όπου η διδασκαλία περιορίζεται στο μονόλογο του καθηγητή.

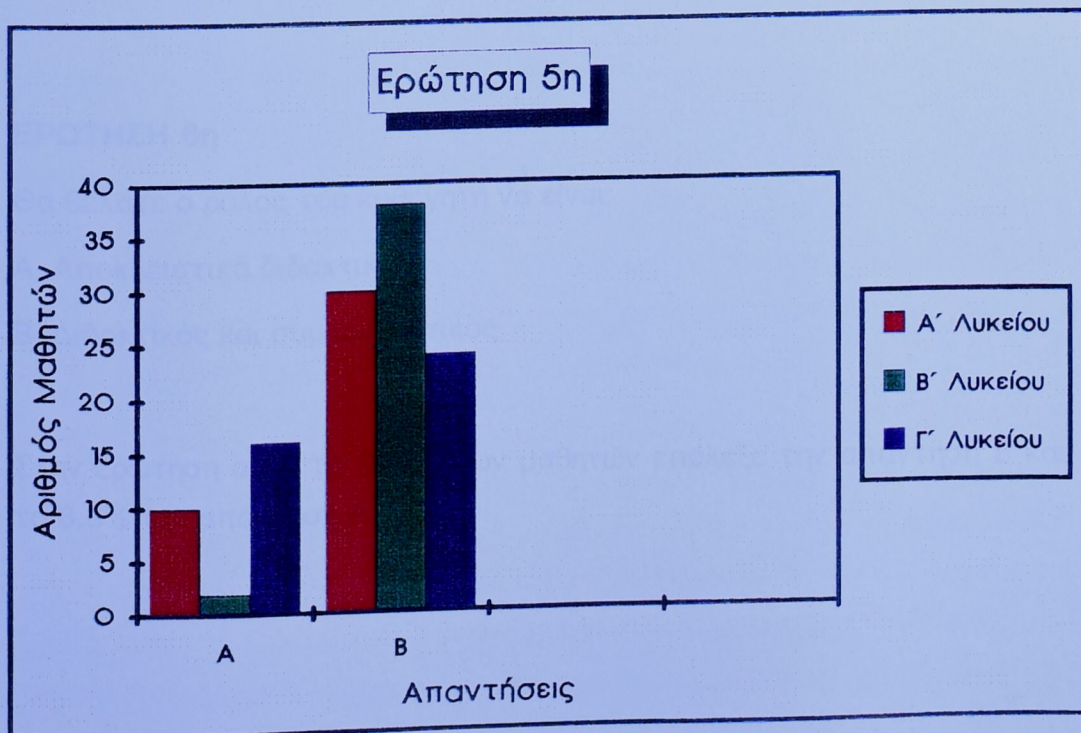
ΕΡΩΤΗΣΗ 5η

Με τους καθηγητές επιδιώκετε να συζητάτε στην τάξη για θέματα:

A. Που αφορούν το μάθημα

B. Διάφορα άλλα (επίκαιρα, κοινωνικά κ.λπ.)

Εδώ το 76,8% των μαθητών επέλεξαν την απάντηση B και το 23,2% την απάντηση A.

Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών επιδιώκει να συζητά με τον καθηγητή για διάφορα θέματα που δεν αφορούν το μάθημα, δηλ. επιζητά να είναι το σχολείο μια πηγή γενικότερης μόρφωσης και ενημέρωσης, παράλληλα.

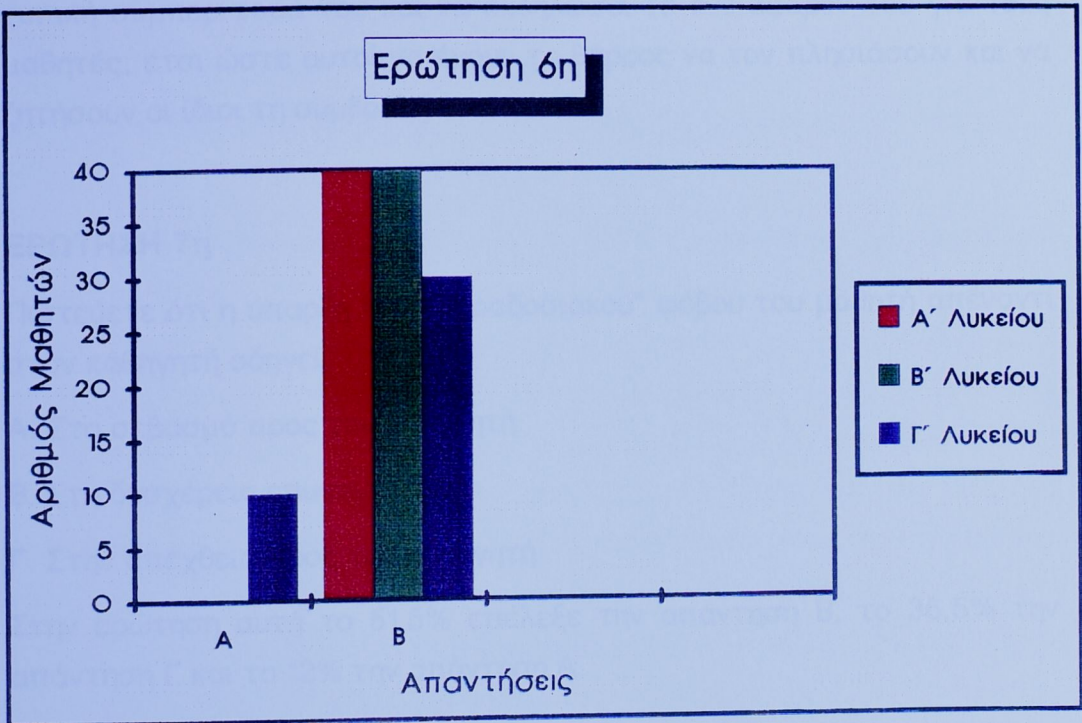
Στην εφηβική ηλικία, τα παιδιά αναζητούν έντονα, απαντήσεις για τους προβληματισμούς και τις ανησυχίες τους. Η αναζήτησή τους στρέφεται κυρίως στην αποκρυπτογράφηση της δομής της κοινωνίας και των ανθρώπινων σχέσεων, στη διαμόρφωση της δικής τους κοσμοθεωρίας, στο σχεδιασμό του μέλλοντός τους και στην επιλογή γενικότερα της στάσης που θα κρατήσουν απέναντι στη ζωή. Στο πρόσωπο του καθηγητή αναγνωρίζουν έναν άνθρωπο με μόρφωση και πείρα στη ζωή, γι'αυτό πιστεύουν πως με τη συζήτηση μαζί του θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους, ώστε να βρουν τις απαντήσεις στους προβληματισμούς τους. Ο καθηγητής λοιπόν, έχει την άτυπη υποχρέωση να διαθέσει τις γνώσεις του, προκειμένου να διευκολύνει την αναζήτηση των μαθητών. Αλλωστε η συζήτηση και για διάφορα θέματα πέρα από το μάθημα, αποτελεί ένα ευχάριστο διάλλειμα στην ρουτίνα του μαθήματος -όταν βέβαια ο χρόνος το επιτρέπει- και συσφίγγει τις σχέσεις του με τους μαθητές.

ΕΡΩΤΗΣΗ 6η

Θα θέλατε ο ρόλος του καθηγητή να είναι:

- A. Αποκλειστικά διδακτικός
- B. Διδακτικός και συμβουλευτικός

Στην ερώτηση αυτή το 91,7% των μαθητών επέλεξε την απάντηση B και το 8,3% την απάντηση A.

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των μαθητών, η συντριπτική πλειοψηφία τους, προτιμά ο ρόλος του καθηγητή εκτός από διδακτικός να είναι και συμβουλευτικός.

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν στο σχολιασμό της προηγούμενης ερώτησης, οι μαθητές αναγνωρίζουν στο πρόσωπο του καθηγητή ένα μορφωμένο άνθρωπο με πείρα απ'τη ζωή, και γι'αυτό επιδιώκουν τη συζήτηση μαζί του. Εδώ όμως, αναδύεται η σημασία που δίνουν στη σχέση τους μ'αυτόν. Δεν θέλουν απέναντί τους έναν τυπικό επαγγελματία, αλλά έναν άνθρωπο που θα τους νοιάζεται και θα τους συμβουλεύει. Επιζητούν να είναι συναισθηματικά δεμένοι μαζί του, ώστε να αισθάνονται το σχολείο ως μια δεύτερη οικογένεια, που να συμπληρώνει το ρόλο της φυσικής τους οικογένειας.

Η επιθυμία αυτή των μαθητών ίσως να μη μπορεί να πραγματοποιηθεί με τη μορφή που αναγκαστικά έχει το εκπαιδευτικό σύστημα. Ο καθηγητής διδάσκει σε πολλές τάξεις και σε μεγάλο αριθμό μαθητών, οπότε δεν είναι σε θέση να διαβλέπει πότε κάποιος μαθητής χρειάζεται τη συμβουλή του, εκτός από ορισμένες εξώφθαλμες περιπτώσεις. Αυτό όμως που μπορεί να κάνει είναι να χαλαρώσει την

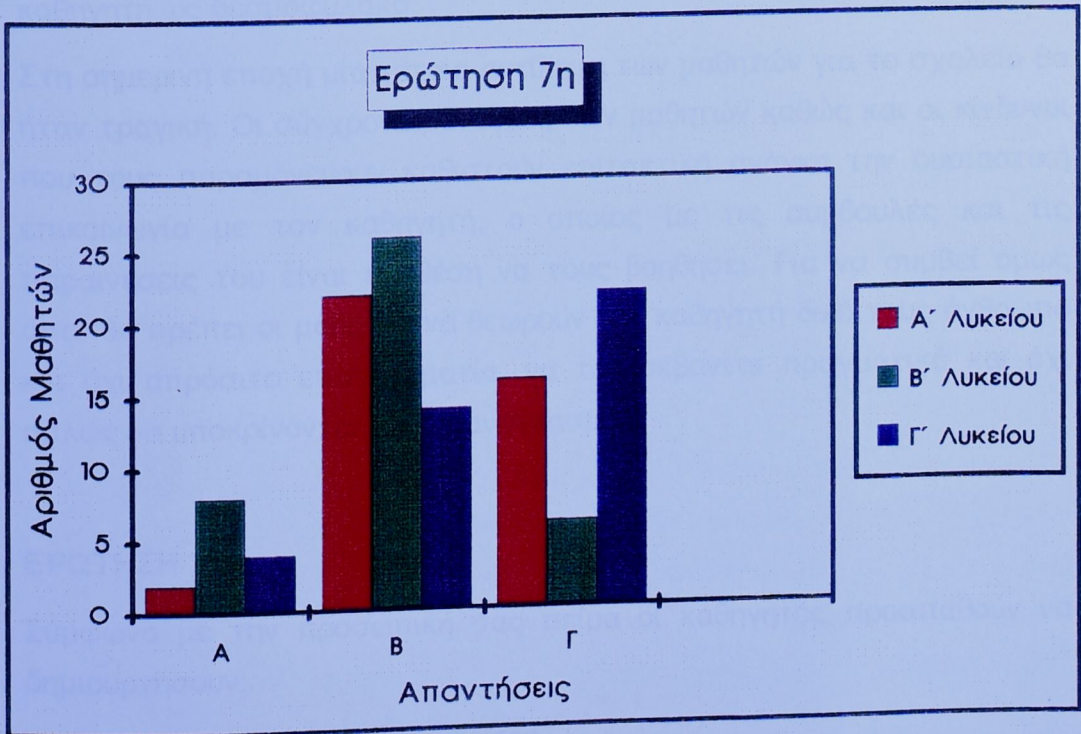
τυπική συμπεριφορά του και να εκδηλώσει το ενδιαφέρον του για τους μαθητές, έτσι ώστε αυτοί να έχουν το θάρρος να τον πλησιάσουν και να ζητήσουν οι ίδιοι τη συμβουλή του.

ΕΡΩΤΗΣΗ 7η

Πιστεύετε ότι η ύπαρξη του "παραδοσιακού" φόβου του μαθητή απέναντι στον καθηγητή οδηγεί:

- A. Στο σεβασμό προς τον καθηγητή
- B. Στη δυσχέρεια επικοινωνίας
- Γ. Στην απέχθεια προς τον καθηγητή

Στην ερώτηση αυτή το 51,5% επέλεξε την απάντηση B, το 36,5% την απάντηση Γ και το 12% την απάντηση A.

Λίγοι είναι οι μαθητές που πιστεύουν πως η ύπαρξη του "παραδοσιακού" φόβου του μαθητή για τον καθηγητή έχει θετικά αποτελέσματα, οδηγώντας στο σεβασμό προς τον καθηγητή. Αντίθετα, οι περισσότεροι πιστεύουν πως έχει αρνητικά αποτελέσματα, οδηγώντας στη δυσχέρεια επικοινωνίας ή ακόμα και στην απέχθεια προς τον καθηγητή.

Αυτός ο "παραδοσιακός" φόβος ήταν κατά το παρελθόν μια καθολική πραγματικότητα μέσα στο εκπαιδευτικό σύστημα. Τον συντηρούσαν οι ίδιοι οι καθηγητές με τη στάση τους, σύμφωνα με το παιδαγωγικό πρότυπο που επικρατούσε. (Η παιδαγωγική σχέση άλλωστε μορφοποιείται από τα "καλούπια" που επιβάλλει η κοινωνία με τη νοοτροπία, τα στερεότυπα και τις ανάγκες της). Ο σκοπός της ύπαρξης αυτού του φόβου ήταν η επιβολή του "σεβασμού" προς τον καθηγητή, έτσι ώστε αυτός με τη σειρά του να μπορεί να επιβάλλει την πειθαρχία και να πιέσει αποτελεσματικά τους μαθητές να μελετούν. Η τυπική και ταυτόχρονα σκληρή στάση που κρατούσαν οι καθηγητές τελικά οδηγούσε στην έλλειψη επικοινωνίας με τους μαθητές τους, με αποτέλεσμα οι περισσότεροι από αυτούς να βλέπουν το σχολείο ως κάτεργο και το καθηγητή ως δεσμοφύλακα.

Στη σημερινή εποχή μια τέτοια αντίληψη των μαθητών για το σχολείο θα ήταν τραγική. Οι σύγχρονες ανάγκες των μαθητών καθώς και οι κίνδυνοι που τους παραμονεύουν καθιστούν επιτακτική ανάγκη την ουσιαστική επικοινωνία με τον καθηγητή, ο οποίος με τις συμβουλές και τις παραινέσεις του είναι σε θέση να τους βοηθήσει. Για να συμβεί όμως αυτό θα πρέπει οι μαθητές να θεωρούν τον καθηγητή δικό τους άνθρωπο και όχι απρόσιτο επαγγελματία, να τον σέβονται πραγματικά και όχι απλώς να υποκρίνονται από εξαναγκασμό.

ΕΡΩΤΗΣΗ 8η

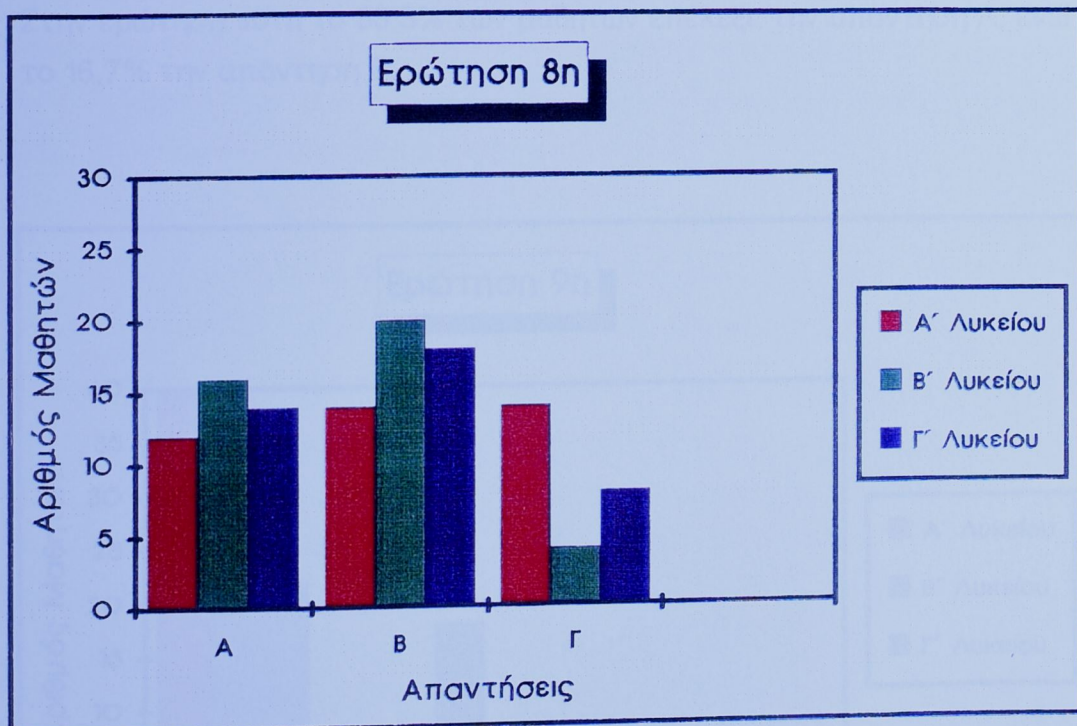
Σύμφωνα με την προσωπική σας πείρα οι καθηγητές προσπαθούν να δημιουργήσουν:

A. Φιλικές σχέσεις με τους μαθητές

B. Την απαραίτητη απόσταση από τους μαθητές

Γ. Αδιαφορούν

Εδώ το 43,4% των μαθητών επέλεξε την απάντηση Β, το 35% την απάντηση Α και το 21,6% την απάντηση Γ.

Ενώ οι εμπειρίες των μαθητών προέρχονται κατά βάση από τους ίδιους καθηγητές οι απαντήσεις τους είναι διχασμένες. Ετσι αποδεικνύεται αυτό που είχε υποστηριχθεί στο θεωρητικό μέρος, ότι κάθε μαθητής ζει με το δικό του προσωπικό τρόπο την παιδαγωγική σχέση.

Αξιοσημείωτο είναι πως ένα σημαντικό ποσοστό μαθητών πιστεύει πως οι καθηγητές αδιαφορούν για τους μαθητές. Ίσως αυτό να οφείλεται στο γεγονός ότι οι μαθητές αυτοί είχαν δυσάρεστες εμπειρίες από κάποιον καθηγητή, οπότε μέσω της ερώτησης αυτής βρήκαν την ευκαιρία να εκφράσουν τη δυσάρεσκέιά τους αδιαφορώντας για τη γενίκευση που κάνουν.

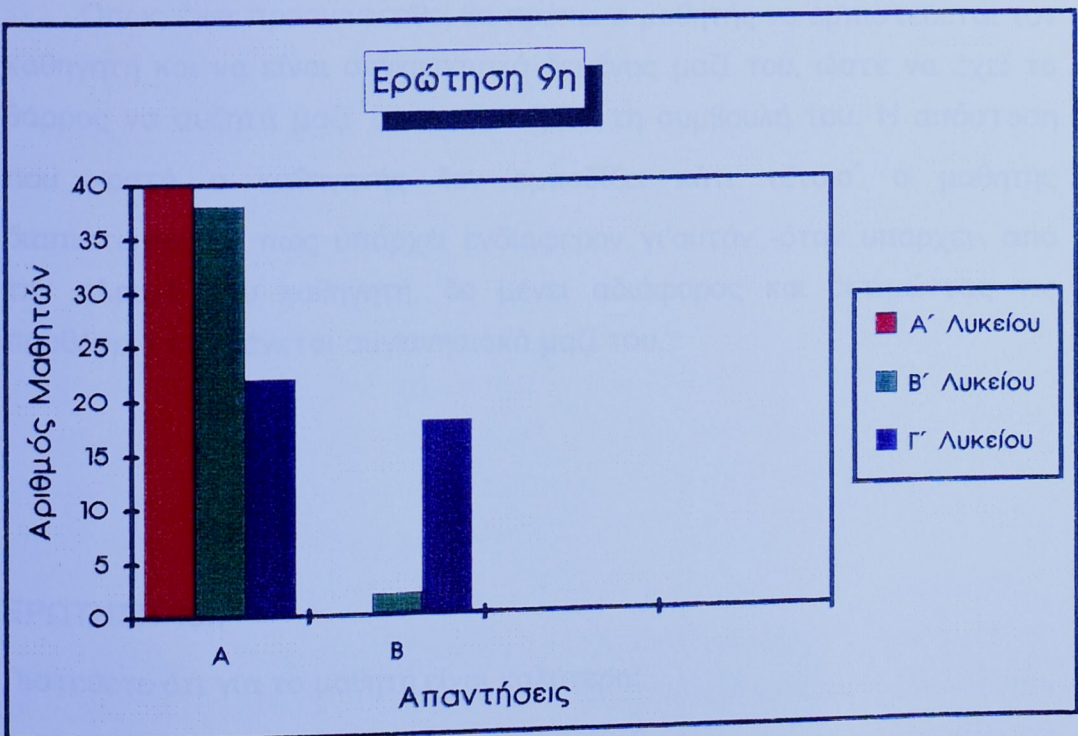
ΕΡΩΤΗΣΗ 9η

Πιστεύετε ότι οι καθηγητές πρέπει να δημιουργήσουν:

A. Φιλικές σχέσεις με τους μαθητές

B. Την απαραίτητη απόσταση

Στην ερώτηση αυτή το 83,3% των μαθητών επέλεξε την απάντηση A, ενώ το 16,7% την απάντηση B.

Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών επιθυμεί φιλική σχέση με τους καθηγητές, ενώ λίγοι είναι αυτοί που πιστεύουν πως είναι καλύτερα να υπάρχει ορισμένη απόσταση μεταξύ καθηγητή-μαθητή.

Η παιδαγωγική σχέση θα πρέπει να είναι μια σχέση αμοιβαίας συμπάθειας και εμπιστοσύνης, επικοινωνίας και αρμονικής συνεργασίας. Δημιουργείται όμως μεταξύ δύο προσώπων που εκ των πραγμάτων δεν είναι ισότιμα. Κατ'επέκταση δεν μπορεί να είναι μια φιλική σχέση, με την έννοια τουλάχιστον που παίρνει αυτός ο όρος στην καθημερινή ζωή.

Οι μαθητές απ'την πλευρά τους, δεν κατανοούν πως η απόσταση που κρατά ενίοτε ο καθηγητής, έχει ως σκοπό να προφυλάξει αυτή τη σχέση από τον εκφυλισμό που πιθανό να δημιουργήσει η καθημερινή τριβή μεταξύ τους. Δεν κατανοούν ή δεν παραδέχονται πως η δική τους συμπεριφορά και δραστηριότητα δεν θα ήταν οι ενδεδειγμένες για την ομαλή λειτουργία του σχολείου, εάν ο καθηγητής δεν κρατούσε αυτή την απόσταση και δεν τους επέπλητε όταν παρεκτρέπονταν, οπότε η μεταξύ τους σχέση κάθε άλλο παρά αρμονική θα ήταν.

Οπως έχει προαναφερθεί θα πρέπει ο μαθητής να εμπιστεύεται τον καθηγητή και να είναι συγκινησιακά δεμένος μαζί του, ώστε να έχει το θάρρος να συζητά μαζί του και να ζητά τη συμβουλή του. Η απόσταση που κρατά ο καθηγητής δεν εμποδίζει κάτι τέτοιο· ο μαθητής διαπιστώνοντας πως υπάρχει ενδιαφέρον γι'αυτόν -όταν υπάρχει- από την πλευρά του καθηγητή, δε μένει αδιάφορος και εκτιμώντας τις προθέσεις του δένεται συγκινησιακά μαζί του.

ΕΡΩΤΗΣΗ 10η

Πιστεύετε ότι για το μαθητή είναι καλύτερα:

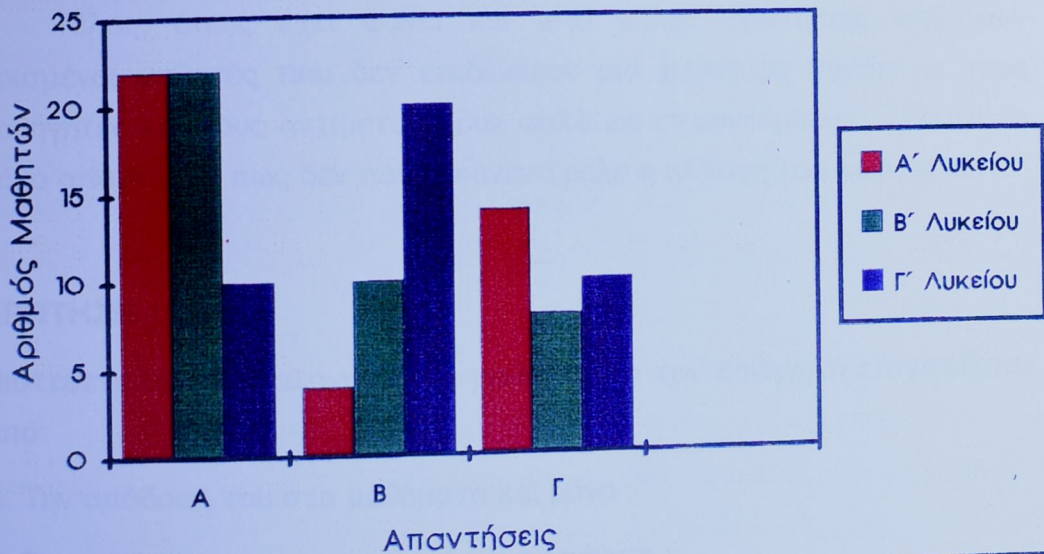
A. Ο καθηγητής να είναι ίδιος για όλα τα χρόνια

B. Να αλλάζει κάθε χρόνο

Γ. Δεν παίζει κανένα ρόλο

Εδώ το 45% των μαθητών επέλεξε την απάντηση A, το 28,4% την απάντηση B και το 26,6% την απάντηση Γ.

Ερώτηση 10η

Όταν ο καθηγητής είναι ο ίδιος για όλα τα χρόνια, οι μαθητές είναι σε θέση να γνωρίζουν το χαρακτήρα, το τρόπο συμπεριφοράς, τις ευαισθησίες και τις ιδιοτροπίες του. Το ίδιο βέβαια ισχύει και απ'τη πλευρά του καθηγητή, με αποτέλεσμα, η επικοινωνία τους να είναι αμεσότερη και συχνά ανεπιφύλακτη.

Η συνύπαρξή τους για μακρύ χρονικό διάστημα στο χώρο του σχολείου, εκτός του ότι τους δίνει συγκινησιακά, είναι ευεργετική και για την απόδοση των μαθητών. Οι μαθητές έχοντας αφομοιώσει τον τρόπο διδασκαλίας του καθηγητή, παρακολουθούν και κατανοούν ευκολότερα την παράδοση του μαθήματος. Επίσης, ο καθηγητής γνωρίζοντας τις μαθησιακές ανάγκες των μαθητών, προσαρμόζει τις απαιτήσεις του και αναλαμβάνει τις κατάλληλες πρωτοβουλίες για να τους βοηθήσει. Αυτοί είναι οι λόγοι -κατά την άποψή μας- που η πλειοψηφία των μαθητών επιθυμεί ο καθηγητής να είναι ο ίδιος για όλα τα χρόνια.

Ενα σημαντικό ποσοστό των μαθητών απάντησε πως είναι καλύτερο ο καθηγητής να αλλάζει κάθε χρόνο. Αυτό συμβαίνει μάλλον, διότι οι μαθητές εκείνοι έχουν κακές σχέσεις με κάποιον ή κάποιους καθηγητές. Το ειδικό βάρος μιας κακής σχέσης είναι σχεδόν πάντα μεγαλύτερο

απ'το αντίστοιχο της καλής σχέσης. Έτσι οι μαθητές αυτοί, αγνοούν τις καλές τους σχέσεις με κάποιους καθηγητές και εστιάζοντας στις κακές σχέσεις με άλλους, επιζητούν αυτή την αλλαγή.

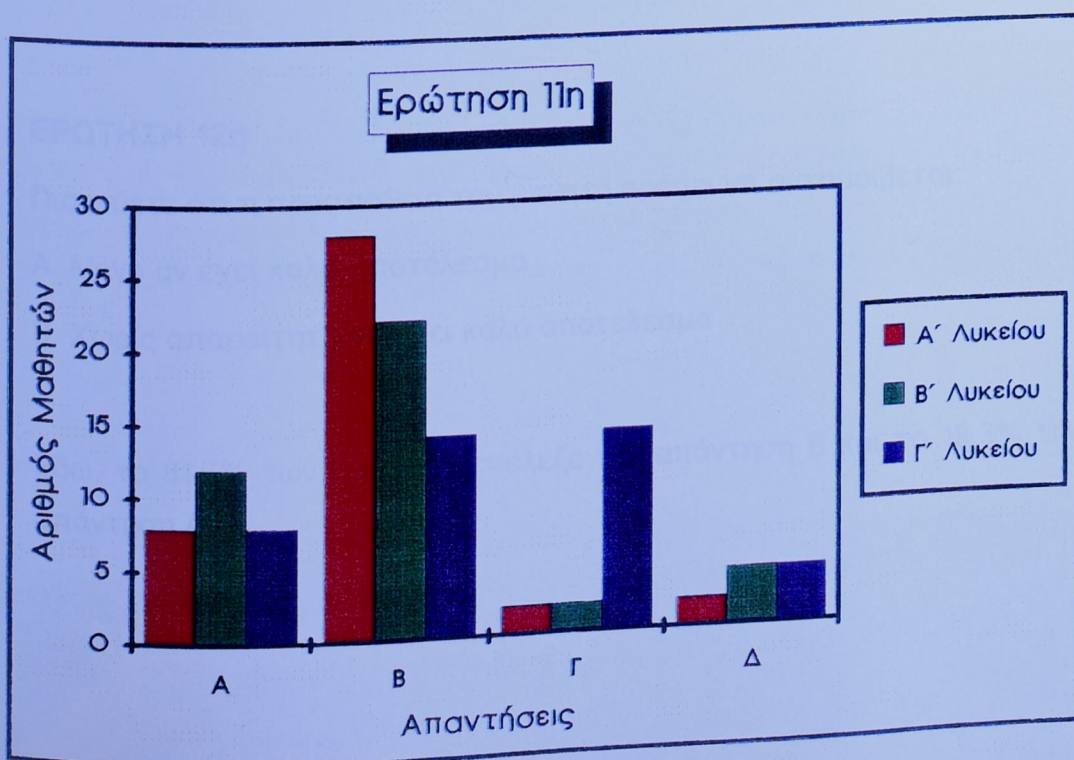
Τέλος, όπως έχει φανεί και από άλλες ερωτήσεις υπάρχουν ορισμένοι μαθητές που δεν επιδιώκουν μια βαθύτερη σχέση με τους καθηγητές και τους αντιμετωπίζουν απλά ως επαγγελματίες. Γι'αυτό το λόγο απάντησαν πως δεν παίζει κανένα ρόλο η αλλαγή των καθηγητών.

ΕΡΩΤΗΣΗ 11η

Πιστεύετε ότι η αξιολόγηση του μαθητή από τον καθηγητή επηρεάζεται από:

- Α. Την απόδοσή του στα μαθήματα και μόνο
- Β. Τη συνολική του συμπεριφορά και εμφάνιση
- Γ. Προσωπικές συμπάθειες και αντιπάθειες
- Δ. Άλλους παράγοντες

Στην ερώτηση αυτή το 53,3% των μαθητών επέλεξε την απάντηση Β, το 23,3% την απάντηση Α, το 15% την απάντηση Γ και το 8,4% την απάντηση Δ.

Οι μαθητές κατανοούν ότι ο καθηγητής είναι δυνατό να επηρεάζεται κατά την αξιολόγηση από τη συνολική συμπεριφορά και εμφάνιση του μαθητή, γι' αυτό η πλειοψηφία τους απάντησε κατ' αυτόν τον τρόπο. Όπως έχει υποστηριχθεί και στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, ο καθηγητής έχει μια σχηματισμένη αντίληψη για την εικόνα του ιδανικού μαθητή. Έτσι είναι πράγματι δυνατό να επηρεάζεται κατά την αξιολόγηση από τη συνολική συμπεριφορά και εμφάνιση των μαθητών, ευνοώντας ασυναίσθητα εκείνους που προσεγγίζουν το πρότυπο που ο ίδιος έχει υπόψη του.

Μικρότερο είναι το ποσοστό που θεωρεί ότι η αξιολόγηση του μαθητή εξαρτάται αποκλειστικά και μόνο από την επίδοσή του στα μαθήματα. Το ποσοστό αυτό των μαθητών έχει μια εξιδανικευμένη εικόνα για τον καθηγητή θεωρώντας τον ικανό να παραμερίσει εντελώς τις προσωπικές του αντιλήψεις και τα στερεότυπά του.

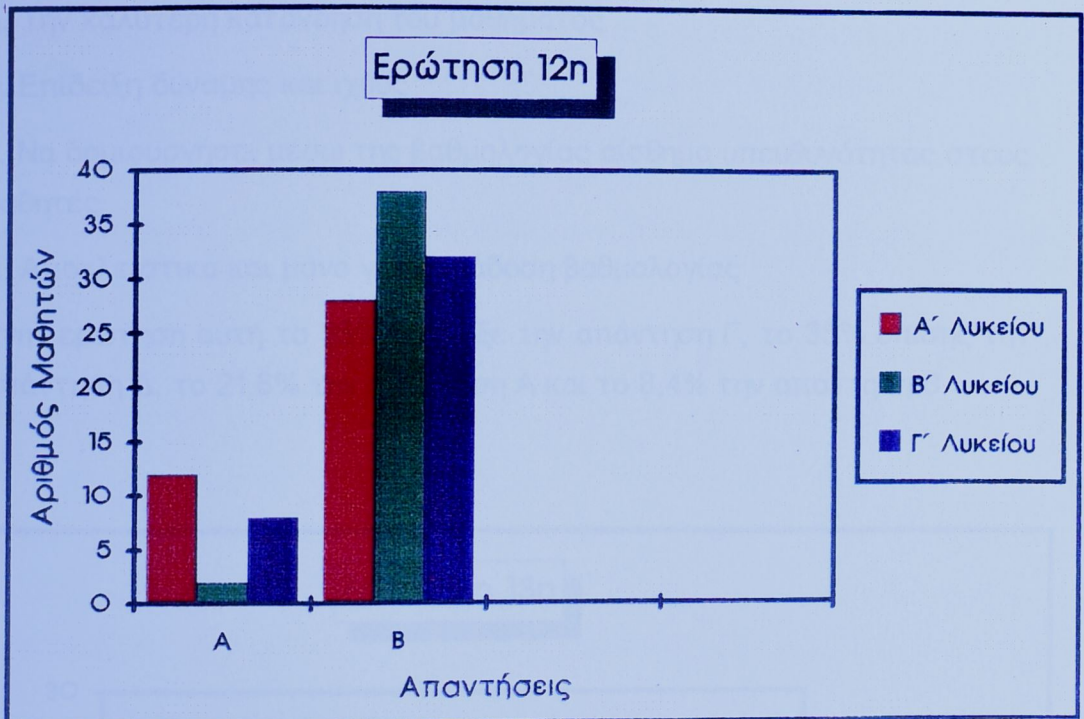
Τέλος, ένας μικρός αριθμός μαθητών θεωρώντας τον εαυτό του αδικημένο πιστεύει ότι η αξιολόγηση επηρεάζεται από προσωπικές συμπάθειες και αντιπάθειες ή από άλλους παράγοντες.

ΕΡΩΤΗΣΗ 12η

Πιστεύετε ότι η προσπάθεια του μαθητή πρέπει να ανταμοίβεται:

- A. Μόνο αν έχει καλό αποτέλεσμα
- B. Χωρίς απαραίτητα να έχει καλό αποτέλεσμα

Εδώ, το 81,7% των μαθητών επέλεξε την απάντηση B και το 18,3% την απάντηση A.

Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών πιστεύει πως η προσπάθεια τους πρέπει να ανταμοίβεται χωρίς απαραίτητα να έχει καλό αποτέλεσμα. Οι μαθητές κατά βάση φοβούνται την αποτυχία, και σε πολλές περιπτώσεις ορισμένοι απ'αυτούς αρνούνται να μελετήσουν, γιατί νοιώθουν απογοήτευση όταν οι προσπάθειές τους πέφτουν στο κενό και αισθάνονται υποδεέστεροι από τους άλλους που είναι σε θέση να πετύχουν.

Η ανταμοιβή της προσπάθειας από τον καθηγητή, μειώνει το φόβο της αποτυχίας και αποτελεί κίνητρο για τους μαθητές να μελετούν. Σ'αυτή τη περίπτωση αισθάνονται σαφώς πιο άνετα, γι'αυτό και προσδοκούν την αναγνώριση του κόπου τους, ανεξάρτητα του βαθμού επιτυχίας τους.

ΕΡΩΤΗΣΗ 13η

Πιστεύετε ότι ο καθηγητής χρησιμοποιεί τη δυνατότητα εξέτασης του μαθητή κυρίως για:

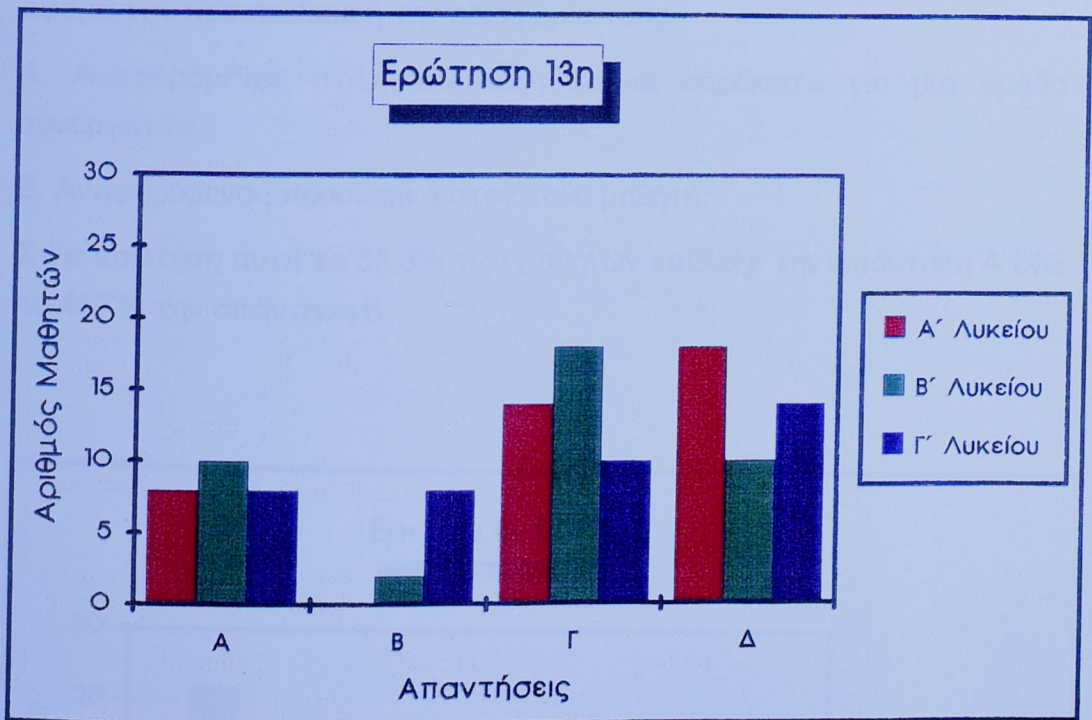
A. Την καλύτερη κατανόηση του μαθήματος

B. Επίδειξη δύναμης και ιχύος

Γ. Να δημιουργήσει μέσω της βαθμολογίας αίσθημα υπευθυνότητας στους μαθητές

Δ. Αποκλειστικά και μόνο για παράδοση βαθμολογίας

Στην ερώτηση αυτή το 35% επέλεξε την απάντηση Γ, το 35% επίσης την απάντηση Δ, το 21,6% την απάντηση Α και το 8,4% την απάντηση Β.

Όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των μαθητών οι γνώμες τους είναι διχασμένες.

Το αξιοσημείωτο είναι πως ένα μικρό σχετικά ποσοστό θεωρεί πως η εξέταση του μαθητή από τον καθηγητή έχει διδακτικό χαρακτήρα. Η πλειοψηφία πιστεύει πως γίνεται κυρίως για να δημιουργηθεί αίσθημα υπευθυνότητας στους μαθητές ή αποκλειστικά για παράδοση βαθμολογίας από τον καθηγητή.

Επομένως, είναι λίγοι τελικά οι μαθητές οι οποίοι την ώρα της εξέτασης εμπεδώνουν καλύτερα αυτά που διάβασαν ή μαθαίνουν κάτι το οποίο δεν ήξεραν. Αυτό δηλώνει πως ο συνήθης τρόπος εξέτασης είναι λαθεμένος και δημιουργεί μέσα στη τάξη αγχώδη και δυσάρεστη ατμόσφαιρα που εμποδίζει τους μαθητές να προβληματίζονται και να αφομοιώνουν πληρέστερα το μάθημα.

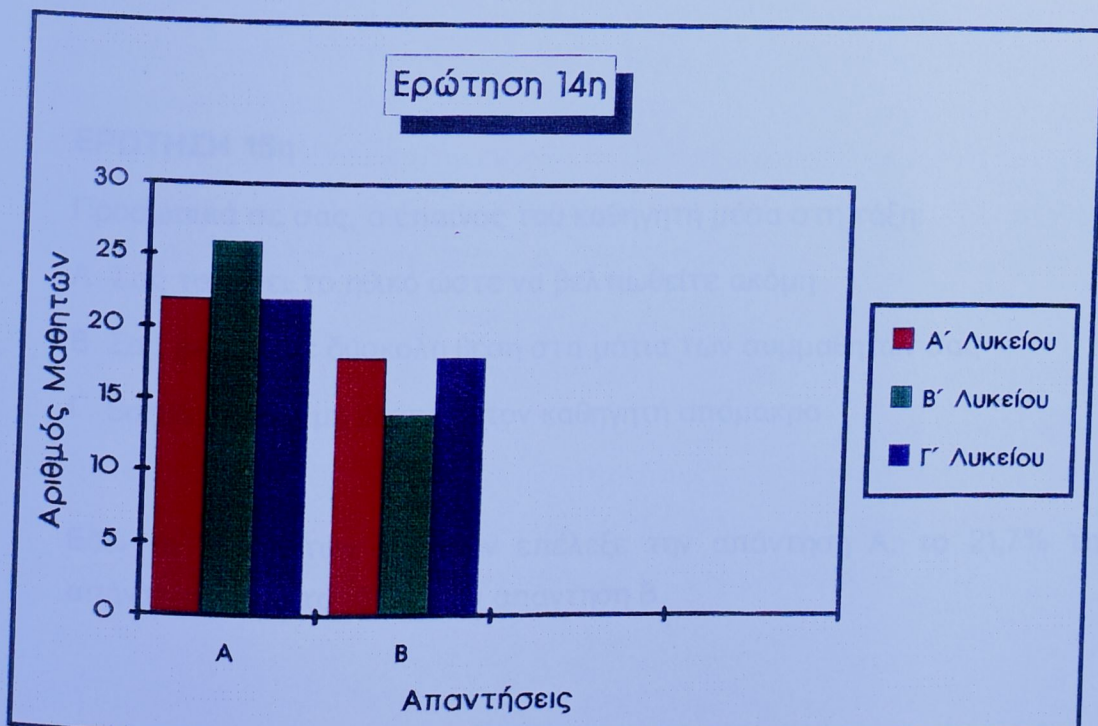
ΕΡΩΤΗΣΗ 14η

Ο καθηγητής θα πρέπει να συμπεριφέρεται προς τους μαθητές όσον αφορά την προσπάθεια ή την αδιαφορία τους.

A. Αναφερόμενος σ'όλη την τάξη σα να επρόκειτο για μια ομάδα συνεργατών

B. Αναφερόμενος προσωπικά στον κάθε μαθητή.

Στην ερώτηση αυτή το 58,3% των μαθητών επέλεξε την απάντηση A ενώ το 41,7% την απάντηση B.

Οι περισσότεροι μαθητές προτιμούν ο καθηγητής να αναφέρεται όσον αφορά την προσπάθειά τους ή την αδιαφορία τους σε ολόκληρη την τάξη να επρόκειτο για μια ομάδα συνεργατών.

Ο μαθητής συχνά νοιώθει την ανάγκη να αισθάνεται και να αντιμετωπίζεται ως μέρος ενός συνόλου και όχι απομονωμένος. Επιζητεί ένα κλίμα ομαδοποίησης μέσα στην τάξη που να λειτουργεί ως ασπίδα του εγωισμού του στις επικρίσεις του καθηγητή και να περιορίζει το άγχος της αποτυχίας.

Ο καθηγητής βέβαια απ'την πλευρά του, είναι υποχρεωμένος να προβαίνει σε προσωπικές αναφορές, προκειμένου να πιέσει τους μαθητές να μελετούν. Αυτό όμως που μπορεί να κάνει, είναι να διατυπώνει τις έντονες επικρίσεις κυρίως, σε ιδιαίτερες συζητήσεις στο τέλος του μαθήματος. Μ'αυτό τον τρόπο έχει τη δυνατότητα να ασκήσει μεγαλύτερη πίεση στο μαθητή χωρίς να τραυματίσει τον εγωισμό του.

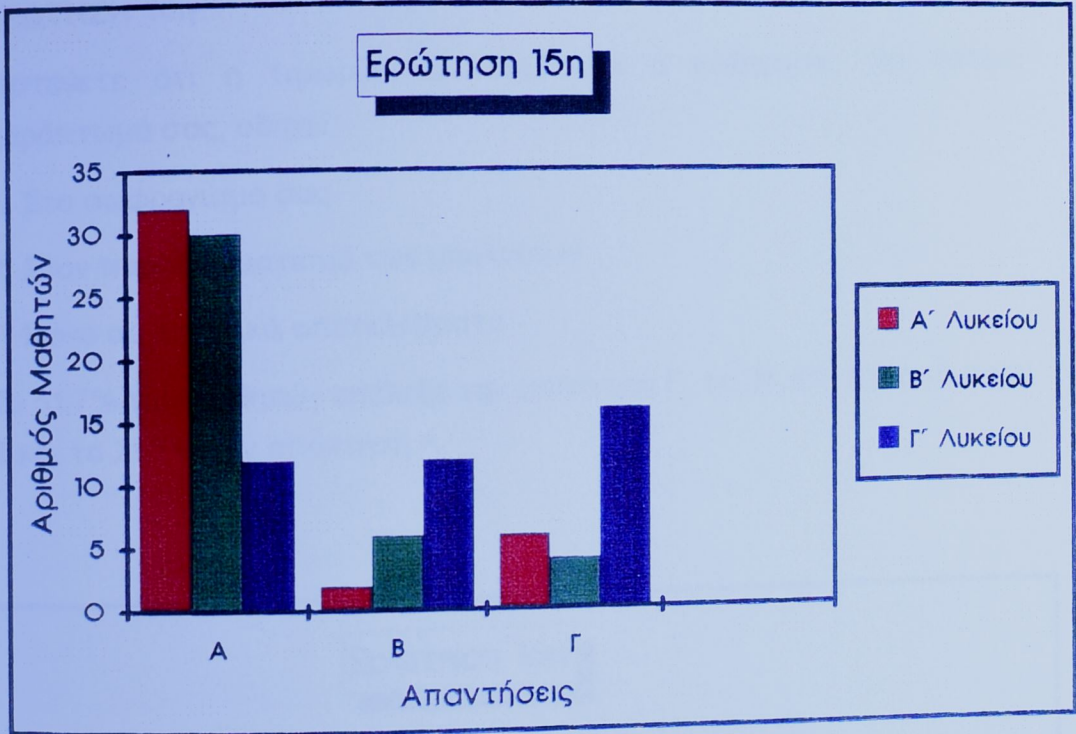
Αρκετοί είναι οι μαθητές που επιθυμούν την προσωπική αναφορά μέσα στην τάξη και πρόκειται μάλλον γι'αυτούς που δεν αντιμετωπίζουν μαθησιακά προβλήματα, που είναι μελετηροί και που επιθυμούν την προσωπική τους καταξίωση και αναγνώριση.

ΕΡΩΤΗΣΗ 15η

Προσωπικά σε σας, ο έπαινος του καθηγητή μέσα στη τάξη:

- A. Σας τονώνει το ηθικό ώστε να βελτιωθείτε ακόμη
- B. Σας φέρνει σε δύσκολη θέση στα μάτια των συμμαθητών σας
- Γ. Βοηθά στο να μη βλέπετε τον καθηγητή απόμακρο

Εδώ το 61,7% των μαθητών επέλεξε την απάντηση Α, το 21,7% την απάντηση Γ και το 16,6% την απάντηση Β.

Ενώ στην προηγούμενη ερώτηση οι περισσότεροι μαθητές απάντησαν πως δεν προτιμούν την προσωπική αναφορά από τον καθηγητή μέσα στην τάξη, εντούτοις σ'αυτή την ερώτηση ακόμα περισσότεροι απάντησαν πως ο έπαινος του καθηγητή δρα ευεργετικά τονώνοντας το ηθικό τους ώστε να βελτιωθούν ακόμη ή βοηθώντας στο να μη βλέπουν τον καθηγητή απόμακρο. Το συμπέρασμα που βγαίνει είναι αυτό που αναμενόταν: οι μαθητές αντιπαθούν τις επικρίσεις μπροστά στους συμμαθητές τους, αφού τραυματίζουν τον εγωισμό τους, ενώ απεναντίας επιδιώκουν τους επαίνους, οι οποίοι τους τονώνουν.

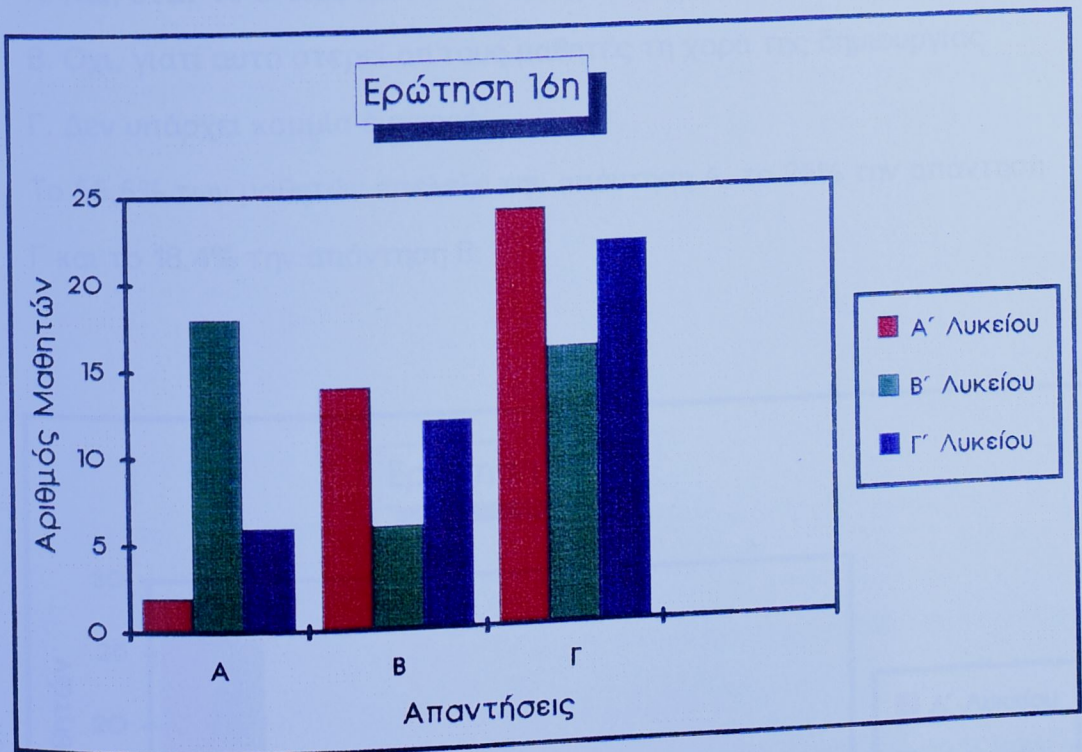
Είναι λίγοι οι μαθητές εκείνοι που έρχονται σε δύσκολη θέση στα μάτια των συμμαθητών τους όταν δέχονται επαίνους από τον καθηγητή. Οι μαθητές αυτοί είτε είναι μετριοφρωνες είτε δεν έχουν αναπτύξει στενές σχέσεις με τους συμμαθητές τους, και δεν επιθυμούν να ξεχωρίσουν για τις ικανότητές τους φοβούμενοι πως κάτι τέτοιο θα σταθεί εμπόδιο στην πραγματοποίηση αυτής της προσδοκίας τους.

ΕΡΩΤΗΣΗ 16η

Πιστεύετε ότι η τιμωρία που επιβάλλει ο καθηγητής για κάποιο παράπτωμά σας, οδηγεί:

- A. Στο σωφρονισμό σας
- B. Στον παραδειγματισμό των υπολοίπων
- Γ. Μόνο σε αρνητικά αποτελέσματα

Το 51,7% των μαθητών επέλεξε την απάντηση Γ, το 26,6% την απάντηση Β και το 21,7% την απάντηση Α.

Περνώντας από τον έπαινο στην τιμωρία οι γνώμες των μαθητών διχάζονται.

Η τιμωρία για κάποιο παράπτωμα είναι σίγουρα δυσάρεστη εμπειρία για κάθε μαθητή. Ετσι, το αναμενόμενο ήταν, η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών να απαντήσει πως οδηγεί σε αρνητικά μόνο αποτελέσματα. Όμως, οι μαθητές επέδειξαν μεγαλύτερη ωριμότητα απ' την αναμενόμενη.

αφού σχεδόν οι μισοί απ'αυτούς που απάντησαν, θεωρούν πως η τιμωρία απ'τον καθηγητή για κάποιο παράπτωμα έχει χρησιμότητα, οδηγώντας είτε στο σωφρονισμό αυτού που το διέπραξε είτε στον παραδειγματισμό των υπολοίπων.

ΕΡΩΤΗΣΗ 17η

Πρέπει στην προετοιμασία-διοργάνωση πολιτιστικών ή αθλητικών εκδηλώσεων στο σχολείο να συμμετέχουν και οι καθηγητές;

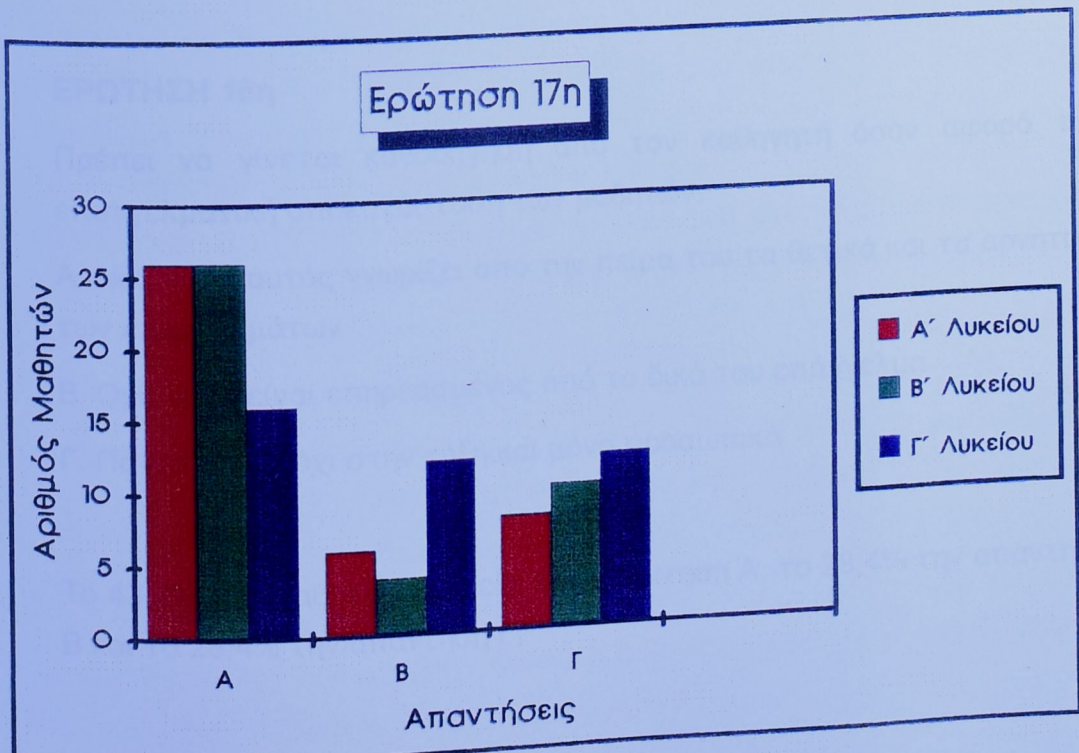
A. Ναι, όταν το ενδιαφέρον είναι πραγματικό

B. Όχι, γιατί αυτό στερεί απ'τους μαθητές τη χαρά της δημιουργίας

Γ. Δεν υπάρχει καμμία διαφορά

Το 55,6% των μαθητών επέλεξε την απάντηση A, το 25% την απάντηση

Γ και το 18,4% την απάντηση B.

Η συνεργασία καθηγητή-μαθητών και για θέματα εκτός του μαθήματος, όπως είναι η διοργάνωση πολιτιστικών ή αθλητικών εκδηλώσεων, συσφίγγει τις σχέσεις τους, αφού τους δίνει τη δυνατότητα να δράσουν από κοινού έξω από το πλαίσιο του τυπικού ρόλου τους.

Η πλειοψηφία των μαθητών κατανοώντας την ευεργετική αυτή συνέπεια επιθυμεί τη συνεργασία των καθηγητών σε τέτοιες δραστηριότητες.

Είναι λίγοι αυτοί που ενοχλούνται από τη συμμετοχή των καθηγητών. Επιδιώκουν την αυτόνομη δράση τους σε κάποιους τομείς των σχολικών δραστηριοτήτων, όπως είναι η διοργάνωση των πολιτιστικών ή αθλητικών εκδηλώσεων, φοβούμενοι πως η συμμετοχή του καθηγητή θα τους στερήσει τη χαρά της δημιουργίας.

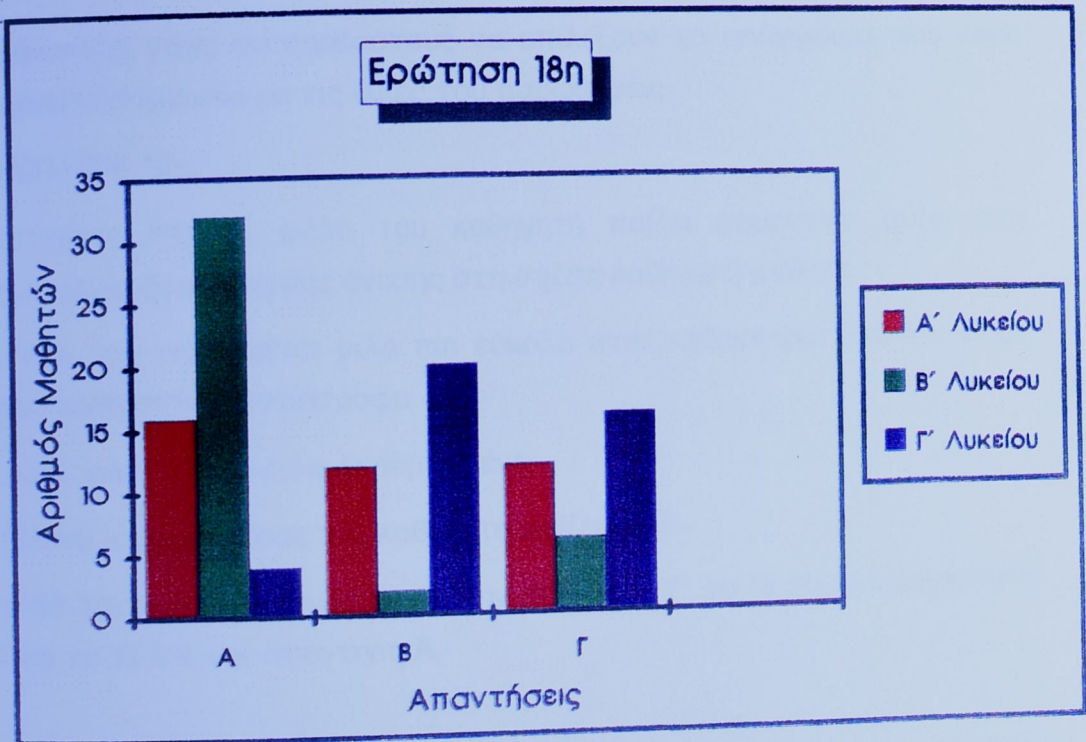
Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ, πως επιβάλλεται ο ρόλος του καθηγητή στη διοργάνωση τέτοιων εκδηλώσεων να περιορίζεται στο συντονισμό, αφήνοντας το σχεδιασμό και την εκτέλεση στην πρωτοβουλία των μαθητών.

ΕΡΩΤΗΣΗ 18η

Πρέπει να γίνεται καθοδήγηση από τον καθηγητή όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση των μαθητών:

- A. Ναι, γιατί αυτός γνωρίζει από την πείρα του τα θετικά και τα αρνητικά των επαγγελμάτων
- B. Όχι, γιατί είναι επηρεασμένος από το δικό του επάγγελμα
- Γ. Πάντα, αλλά όχι στην τάξη και μόνο προσωπικά

Το 43,2% των μαθητών επέλεξε την απάντηση A, το 28,4% την απάντηση B και το 28,4% την απάντηση Γ.

Το επαγγελματικό μέλλον απασχολεί έντονα τους μαθητές, οι οποίοι εκ των πραγμάτων δεν είναι σε θέση να γνωρίζουν το ύψος, τις δυσκολίες και τις προοπτικές των διαφόρων επαγγελμάτων.

Η οικογένεια δεν είναι πάντα σε θέση να διευκολύνει την αναζήτησή τους. Γι'αυτό το λόγο οι περισσότεροι μαθητές στρέφονται στο μέρος του καθηγητή προσδοκώντας ακόμα και την καθοδήγησή του. Έχουν την πεποίθηση πως λόγω της μόρφωσης και της πείρας του, γνωρίζει τα θετικά και τα αρνητικά των επαγγελμάτων, και έχει τη δυνατότητα να διακρίνει ποιο επάγγελμα ταιριάζει στην ιδιοσυγκρασία και στις ικανότητες κάθε μαθητή.

Λιγότεροι είναι οι μαθητές που πιστεύουν πως ο καθηγητής επηρεασμένος από το δικό του επάγγελμα, δε θα είναι αντικειμενικός στην κρίση του και συνεπώς δε θα πρέπει να καθοδηγεί τους μαθητές όσον αφορά την επαγγελματική τους αποκατάσταση.

Η δική μας άποψη είναι ότι ο καθηγητής θα πρέπει να περιορίζεται στην ενημέρωση των μαθητών και να μην επεκτείνεται στην καθοδήγηση.

αφήνοντάς τους ανεπηρέαστους να επιλέξουν το επάγγελμα που τους ταιριάζει σύμφωνα με τις δικές του παρωθήσεις.

ΕΡΩΤΗΣΗ 19η

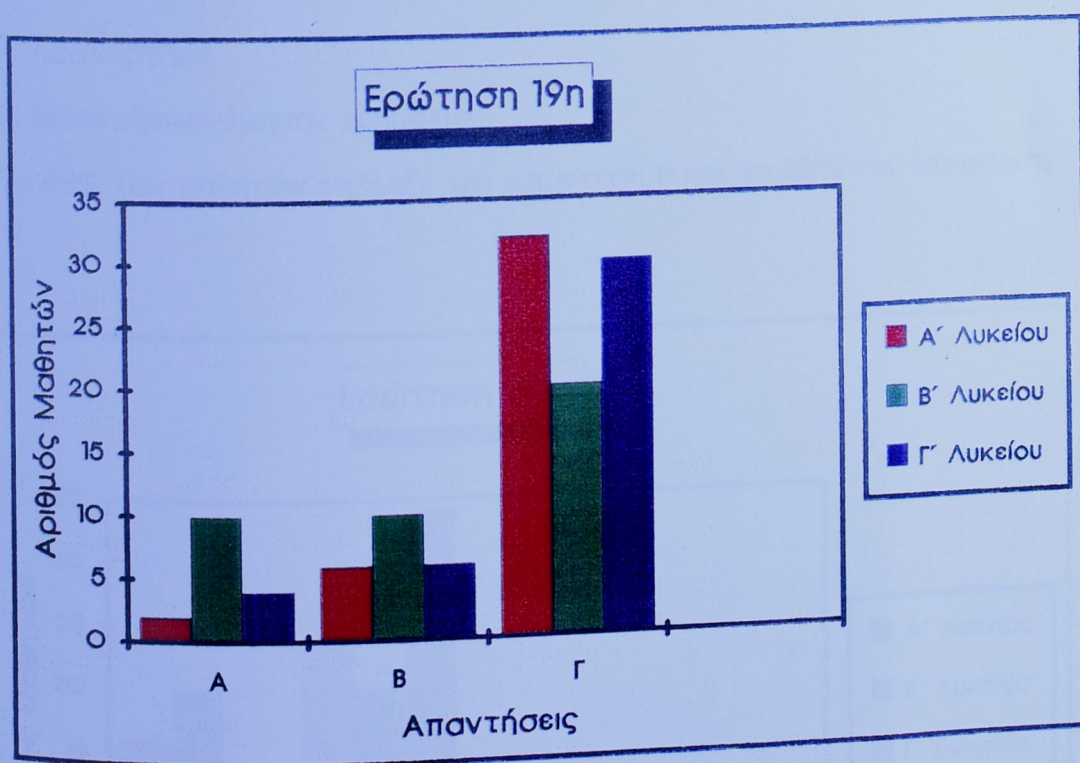
Πιστεύετε ότι το φύλο του καθηγητή παίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία μεγαλύτερης άνεσης στη σχέση καθηγητή-μαθητή:

A. Ναι, π.χ. το κορίτσι μιλά πιο εύκολα στην καθηγήτρια ενώ το αγόρι στον καθηγητή, ή αντίστροφα

B. Όχι, κάτι τέτοιο είναι ξεπερασμένο

Γ. Μόνο ο χαρακτήρας του καθηγητή παίζει ρόλο

Το 68,3% των μαθητών επέλεξε την απάντηση Γ, το 18,3% την απάντηση B και το 13,4% την απάντηση A.

Στο σύνολό τους σχεδόν οι μαθητές, απαντούν πως δεν παίζει σημαντικό ρόλο το φύλο του καθηγητή στη δημιουργία μεγαλύτερης άνεσης στη σχέση καθηγητή-μαθητή.

Στην ερώτηση αυτή η απάντηση Β είναι ταυτόσημη με την απάντηση Γ. Τέθηκε, όμως, σκόπιμα προκειμένου να ανιχνευθεί πόσοι μαθητές απαντούν πως δεν παίζει ρόλο το φύλο του καθηγητή επηρεασμένοι από την επικρατούσα αντίληψη του κοινωνικού τους περιγύρου. Έτσι, είναι δυνατό οι μαθητές αυτοί να απάντησαν κατ'αυτό τον τρόπο για να μην νιώθουν οπισθοδρομικοί, οπότε μια τέτοια άποψη δεν αποτελεί βαθιά τους πεποίθηση.

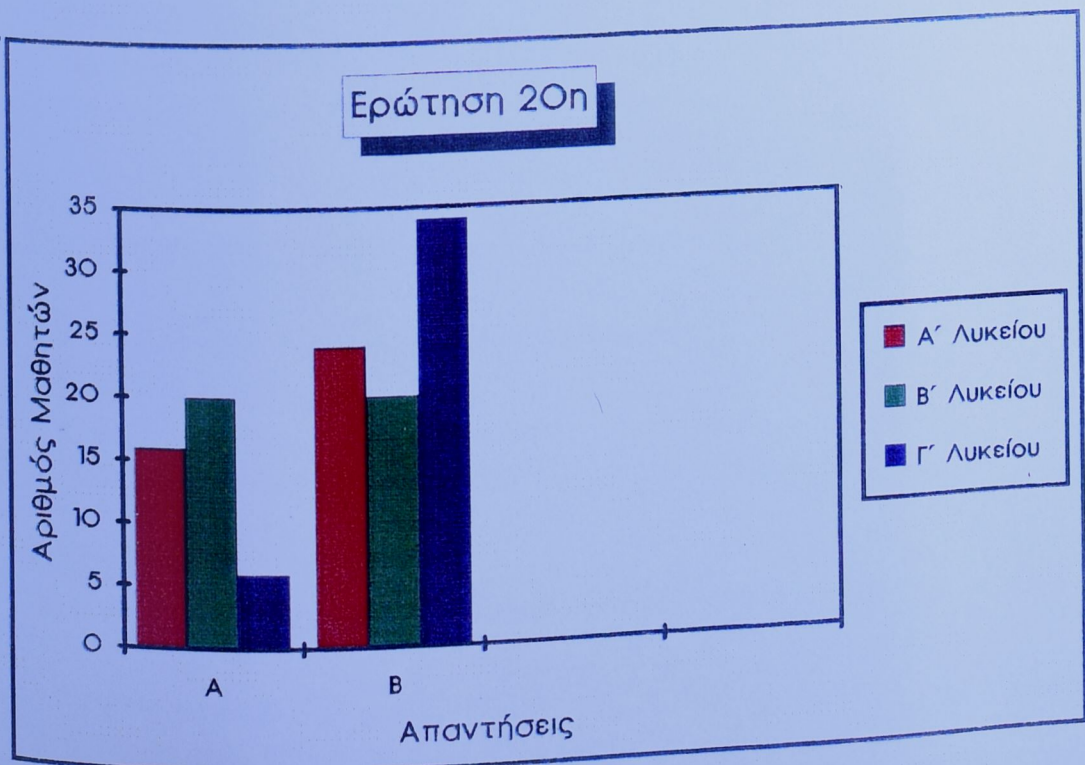
Αντίθετα, τα δύο τρίτα των μαθητών απαντούν σαφώς ότι μόνο ο χαρακτήρας του καθηγητή παίζει ρόλο, ανατρέποντας την παλαιότερη κρατούσα αντίληψη.

ΕΡΩΤΗΣΗ 20η

Πιστεύετε ότι οι καθηγητές αντιμετωπίζουν το επάγγελμά τους ως:

- A. Λειτουργήμα
- B. Μέσο εξοικονόμησης χρημάτων

Το 65% των μαθητών επέλεξε την απάντηση Β και το 35% την απάντηση Α.

Η ερώτηση αυτή τέθηκε σκόπιμα τελευταία αφού κατά την απάντηση των άλλων ερωτήσεων ανασύρθηκαν μνήμες οι οποίες είναι χρήσιμες για μια τέτοια απάντηση.

Ελπίδα μας είναι η απάντηση αυτή των μαθητών, όπου τα δύο τρίτα τους θεωρούν ότι οι καθηγητές αντιμετωπίζουν το επάγγελμά τους κυρίως ως μέσο εξοικονόμησης χρημάτων, να μην αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα και απλώς να οφείλεται στο γεγονός, πως οι άσχημες μνήμες είναι ισχυρότερες από τις όμορφες.

Δ. Άνω των 45

Ερώτηση 2'

Η ερώτηση της εξωτερικής εμφάνισης και της συνολικής στάσης του καθηγητή ως προς την αποδοχή ή απόρριψη του από τους μαθητές είναι:

Α. Μερικά

Β. Πολύ μικρά

Ερώτηση 3'

Ποιό είναι στη καθηγητική μπορεί να αποδοθεί κίνητρο για τους μαθητές:

Α. Έναν τρόπο σκέψης

Β. Έναν συμπεριφορά

Γ. Και στα δύο

Δ. Γενικά

Ερώτηση 4'

Ποιά είναι για σας το βασικό προϋπό ενός καθηγητή:

Α. Η τεχνική γνώση του αντικείμενου που διδάσκει

Β. Η μεθοδικότητα

Γ. Η φιλική συμπεριφορά και το χιούμορ

Δ. Η έγκαιρη αξιολόγηση των μαθητών

Ερώτηση 5'

Ποιους καθηγητές επιδιώχετε να συζητήσετε στην τάξη για θέματα:

Α. Που σφραγίζουν το μάθημα

Β. Διαφορετικά (επικοινωνία, κοινωνικά κλπ)

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Ερώτηση 1^η

Ποιά πιστεύετε ότι είναι η ιδανική ηλικία για ένα καθηγητή;

- A. Κάτω των 25
- B. Από 25 έως 35
- Γ. Από 35 έως 45
- Δ. Άνω των 45

Ερώτηση 2^η

Η σημασία της εξωτερικής εμφάνισης και της συνολικής εικόνας του καθηγητή ως προς την αποδοχή ή απόρριψη του από τους μαθητές είναι :

- A. Μεγάλη
- B. Πολύ μικρή

Ερώτηση 31^η

Πιστεύετε ότι ο καθηγητής μπορεί να αποτελέσει πρότυπο για τους μαθητές;

- A. Στον τρόπο σκέψης
- B. Στην συμπεριφορά
- Γ. Και στα δύο
- Δ. Πουθενά

Ερώτηση 41^η

Ποιό είναι για σας το βασικό προσόν ενός καθηγητή;

- A. Η τέλεια γνώση του αντικειμένου που διδάσκει
- B. Η μεταδοτικότητα
- Γ. Η φιλική συμπεριφορά και το χιούμορ
- Δ. Η δίκαιη αξιολόγηση των μαθητών

Ερώτηση 5^η

Με τους καθηγητές επιδιώκετε να συζητάτε στην τάξη για θέματα:

- A. Που αφορούν το μάθημα
- B. Διάφορα άλλα (επίκαιρα, κοινωνικά κλπ)

Ερώτηση 6^η

Θα θέλατε ο ρόλος του καθηγητή να είναι :

- A. Αποκλειστικά διδακτικός
- B. Διδακτικός και συμβουλευτικός

Ερώτηση 7^η

Πιστεύετε ότι η ύπαρξη του «παραδοσιακού» φόβου του μαθητή απέναντι στον καθηγητή οδηγεί :

- A. Στο σεβασμό προς τον καθηγητή
- B. Στη δυσχέρεια επικοινωνίας
- Γ. Στην απέχθεια προς τον καθηγητή

Ερώτηση 8^η

Σύμφωνα με την προσωπική σας πείρα οι καθηγητές προσπαθούν να δημιουργήσουν:

- A. Φιλικές σχέσεις με τους μαθητές
- B. Την απαραίτητη απόσταση από τους μαθητές
- Γ. Αδιαφορούν

Ερώτηση 9^η

Πιστεύετε ότι οι καθηγητές πρέπει να δημιουργούν:

- A. Φιλικές σχέσεις με τους μαθητές
- B. Την απαραίτητη απόσταση

Ερώτηση 10^η

Πιστεύετε ότι για τον μαθητή είναι καλύτερα:

- A. Ο καθηγητής να είναι ο ίδιος για όλα τα χρόνια
- B. Να αλλάζει κάθε χρόνο
- Γ. Δεν παίζει κανένα ρόλο

Ερώτηση 11^η

Πιστεύετε ότι η αξιολόγηση του μαθητή από τον καθηγητή επηρεάζεται από :

- A. Την απόδοσή του στα μαθήματα και μόνο
- B. Την συνολική του συμπεριφορά και εμφάνιση
- Γ. Προσωπικές συμπάθειες και αντιπάθειες
- Δ. Άλλους παράγοντες

Ερώτηση 12^η

Πιστεύετε ότι η προσπάθεια του μαθητή πρέπει να ανταμείβεται:

- A. Μόνο αν έχει καλό αποτέλεσμα
- B. Χωρίς απαραίτητα να έχει καλό αποτέλεσμα

Ερώτηση 13^η

Πιστεύετε ότι ο καθηγητής χρησιμοποιεί την δυνατότητα εξέτασης του μαθητή κυρίως για :

- A. Την καλύτερη κατανόηση του μαθήματος
- B. Επίδειξη δύναμης και ισχύος
- Γ. Να δημιουργήσει με την βαθμολογία αίσθημα υπευθυνότητας στους μαθητές
- Δ. Αποκλειστικά και μόνο για παράδοση βαθμολογίας

Ερώτηση 14^η

Ο καθηγητής θα πρέπει να συμπεριφέρεται προς τους μαθητές, όσον αφορά την προσπάθεια ή την αδιαφορία τους:

- A. Αναφερόμενος σε όλη την τάξη να επρόκειτο για μια ομάδα συνεργατών
- B. Αναφερόμενος προσωπικά στον κάθε μαθητή

Ερώτηση 15^η

Προσωπικά σε σας, ο έπαινος του καθηγητή μέσα στην τάξη :

- A. Σας τονώνει το ηθικό ώστε να βελτιωθείτε ακόμη
- B. Σας φέρνει σε δύσκολη θέση στα μάτια των συμμαθητών σας
- Γ. Βοηθά στο να μη βλέπετε τον καθηγητή απόμακρο

Ερώτηση 16^η

Πιστεύετε ότι η τιμωρία που επιβάλλει ο καθηγητής για κάποιο παράπτωμα σας, οδηγεί:

- A. Στο σωφρονισμό σας
- B. Στον παραδειγματισμό των υπολοίπων
- Γ. Μόνο σε αρνητικά αποτελέσματα

Ερώτηση 17^η

Πρέπει στην προετοιμασία – διοργάνωση πολιτιστικών ή αθλητικών εκδηλώσεων στο σχολείο να συμμετέχουν και οι καθηγητές;

- A. Ναι, όταν το ενδιαφέρον είναι πραγματικό
- B. Όχι, γιατί αυτό στερεί από τους μαθητές την χαρά της δημιουργίας
- Γ. Δεν υπάρχει καμιά διαφορά

Ερώτηση 18^η

Πρέπει να γίνεται καθοδήγηση από τον καθηγητή όσον αφορά την επαγγελματική αποκατάσταση των μαθητών;

- A. Ναι, γιατί γνωρίζει εκ πείρας τα θετικά και τα αρνητικά των επαγγελμάτων
- B. Όχι, γιατί είναι επηρεασμένος από το δικό του επάγγελμα
- Γ. Πάντα, αλλά όχι στην τάξη και όχι προσωπικά

Ερώτηση 19^η

Πιστεύετε ότι το φύλο του καθηγητή παίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία μεγαλύτερης άνεσης στη σχέση καθηγητή-μαθητή;

- A. Ναι, π.χ. το κορίτσι μιλά πιο εύκολα στην καθηγήτρια ενώ το αγόρι στον καθηγητή, ή αντίστροφα
- B. Όχι, κάτι τέτοιο είναι ξεπερασμένο
- Γ. Μόνο ο χαρακτήρας του καθηγητή παίζει ρόλο

Ερώτηση 20^η

Πιστεύετε ότι οι καθηγητές αντιμετωπίζουν το επάγγελμα τους ως :

- A. Λειτουργήμα
- B. Μέσο εξοικονόμησης χρημάτων

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Η Νέα Αγωγή, Κλεάνθους Παπαδημητρίου.
2. Σχέσεις καθηγητών - μαθητών - γονέων (ΟΛΜΕ)
3. Θεμελιώδη προβλήματα της παιδαγωγικής επιστήμης, Ξωχέλλης Παναγιώτης Δ.
4. Παιδαγωγική του σχολείου, Ξωχέλλης Παναγιώτης Δ., Θεσ/νικη 1991.
5. Διατηρώντας την ισορροπία στην τάξη, Dreikurs Rudolf, Grunward B.B., Pepper Floy C.
6. An analysis of the emotional problems of the teacher in the classroom, Gabriel John, Vernon Philip E.
7. Παιδαγωγική αλληλεπίδραση, Γκότοβος Α.
8. A social psychology of schooling, Rogers Colin.
9. Το εκπαιδευτικό έργο ως κοινωνικός ρόλος, Π.Δ. Ξωχέλλη, εκδ. Κυριακίδη, Θεσ/νίκη 1990.
10. Ψυχοπαιδαγωγική της εφηβικής ηλικίας, Γ' έκδοση, Αθήνα 1996.
11. Εξελικτική Ψυχολογία, Παρασκευόπουλος Ιωάννης, 4^{ος} τόμος, Αθήνα 1995.
12. Τα κίνητρα στην εκπαίδευση, Νικ. Παπαδόπουλος, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1998.
13. Εκπαιδευτικοί και διδασκαλία, Γιωργ. Μαυρογιώργος, εκδ. Σύγχρονη Εκπαίδευση, Αθήνα 1992.

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

[illegible]

οι δέ κε θεοὶ τῶν μαθητῶν
καὶ τῶν μαθητῶν ἐπὶ τὴν
ἐφηβίαν...

NTY TGP

Τέρπου Α2.
Χρησιμοποιώ Ε2.

7655

5059

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

BIBΛΙΟΘΗΚΗ

★ 0 7 6 5 5 ★